

Програма Interreg VI-A Румъния-България

- ОТКЪС, проект, август 2021 г. -
- Версия 2 -

Отказ от отговорност

Съдържанието на този проектодокумент е само с цел консултации и процедура по Стратегическа екологична оценка. Съдържанието на този документ може да се промени, включително в следствие на процеса на консултации.

Този документ не може да се използва, цитира или споделя в никакъв случай, от никого, за каквато и да е цел.

За контакти: robg@mdlpa.ro

Съдържание

1. Програмна стратегия: основни предизвикателства пред развитието и отговори на политиката	5
1.1. Програмна област (2000 знака)	5
1.2. Обобщение на основните съвместни предизвикателства, като се вземат предвид икономическите, социалните и териториални различия, както и неравенствата, потребностите от съвместни инвестиции и допълването и синергиите с други форми на подкрепа, научени уроци от предишен опит и макрорегионални стратегии и стратегии за морски басейни, които цялостно или частично покриват програмната област.....	5
1.2.1. Съвместно предизвикателство и програмна стратегия	5
1.2.2. Допълняемост и взаимодействие с други форми на подкрепа	14
1.2.3. Научени уроци от предишен опит	16
1.2.4. Координация с макрорегионалните стратегии	17
1.3. Обосновка за избора на целите на политиката и специфичните цели на Interreg, съответните приоритети, специфични цели и формите на подкрепа, адресиращи, където е подходящо, липсващите връзки в трансграничната инфраструктура	18
2. Приоритети	23
2.1. Приоритет 1: Добре свързан регион	23
2.1.1. Специфична цел: 3 (iii) Развитие и засилване на устойчива, неподвластна на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до ТТМ и трансгранична мобилност; ...	23
2.2. Приоритет 2: По-зелен регион	29
2.2.1. Специфична цел: 2.4. Насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, вземайки предвид екосистемните подходи	29
2.2.2. Специфична цел: 2 (vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	35
2.3. Приоритет 3: Образован регион	40

2.3.1.	Специфична цел: 4.2. Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение - принос към СЦ 4.5 ЕСФ + .	40
2.4.	Приоритет 4: Интегриран регион.....	46
2.4.1.	Специфична цел: 5.2 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	46

ПРИЛОЖЕНИЕ

ШАБЛОН ЗА INTERREG ПРОГРАМИ¹

CCI	[15 знака]
Заглавие	Програма Interreg VI-A Румъния-България
Версия	Чернова 0
Първа година	2021
Последна година	2027
Допустима от	01.01.2021
Допустима до	31.12.2029
Номер на решението на Комисията	
Дата на решението на Комисията	
Номер на решение за изменение на програмата	
Дата на влизане в сила на решение за изменение на програмата	
NUTS региони, обхванати от програмата	България BG311 - Видин BG312 - Монтана BG313 - Враца BG314 - Плевен BG321 - Велико Търново BG323 - Русе BG325 - Силистра BG332 - Добрич Румъния RO223 - Констанца RO312 - Кълъраш RO314 - Гюргево RO317 - Телеорман RO411 - Дол RO413 - Мехединци RO414 - Олт
Направление	A

¹

Без да се засяга по-нататъшното привеждане в съответствие с резултата от междуинституционалните преговори по членовете на POP и специфичните за фонда разпоредби. Съгласуване с външните програми на Interreg все още предстои.

1. Програмна стратегия: основни предизвикателства пред развитието и отговори на политиката

1.1. Програмна област (2000 знака)

Програма Interreg VI-A Румъния-България (програма RO-BG) се простира в седем окръга в южната част на Румъния (Мехединци, Дол, Олт, Телеорман, Гюргево, Кълъраш и Констанца) и осем области в северната част на България (Видин, Враца, Монтана, Велико Търново, Плевен, Русе, Добрич и Силистра). Всички 15 NUTS3 региона са разположени по протежение на 630 км от румънско-българската граница.

Програмната зона (карта в Приложение 1) обхваща обща територия от 69,285 кв. км, което възлиза на 19,8% от територията на двете държави, като около две трети попадат в Румъния и една трета в България. В нея живеят около 4,20 милиона жители (1,35 милиона в България и 2,85 милиона в Румъния). Основният географски елемент, оформящ целия пейзаж, е река Дунав, която се простира по протежението на 470 км по границата от запад на изток. Само две области, Добрич (BG) и Констанца (RO), са свързани по суша, на изток.

Територията е предимно селска, а големи площи се използват за земеделие. Има и значително големи участъци, покрити с гори и водни обекти, предимно притоци на р. Дунав. Районът обхваща и много природни обекти от двете страни на границата, с богато биологично разнообразие (много обекти от "Натура 2000" и Рамсар).

Трансграничната зона е една от най-слабо развитите територии в ЕС. Всички региони изостават в сравнение с други региони в ЕС и в двете държави, изправени са пред големи социално-икономически различия, които с времето са останали константни. Като цяло ниското ниво на икономическо развитие отслабва бизнес средата и насърчава емиграцията, което от своя страна пречи на региона да реализира своя потенциал. Разделението север-юг по поречието на р. Дунав, особено по отношение на физическата достъпност и свързаност, но и поради езиковите и административни бариери, са сред най-важните структурни предизвикателства, засягащи трансграничната зона.

1.2. Обобщение на основните съвместни предизвикателства, като се вземат предвид икономическите, социалните и териториални различия, както и неравенствата, потребностите от съвместни инвестиции и допълването и синергиите с други форми на подкрепа, научени уроци от предишен опит и макрорегионални стратегии и стратегии за морски басейни, които цялостно или частично покриват програмната област.

1.2.1. Съвместно предизвикателство и програмна стратегия

50000 знака

Въз основа на основните предизвикателства за развитие, идентифицирани на нивото на трансграничния регион, вземайки предвид уроците, извлечени от изпълнението на двете предишни програми в района и отчитайки другите налични форми на подкрепа, както и стратегическата рамка от значение за района, са идентифицирани следните нужди от съвместни инвестиции.

Въпреки положителното икономическо развитие, трансграничната зона RO-BG се нарежда сред най-слабо развитите територии в ЕС и е изправена пред значителни икономически различия между северната и южната страна на р. Дунав. Четири от шестте NUTS2 региона, покриващи трансграничната зона, попадат в десетте най-бедни на ниво ЕС. В сравнение с румънските, българските области са имали по-ниски темпове на растеж на БВП през времето, допринасят само с 24% в общия БВП на областта и имат среден БВП на глава от населението от около 4600 евро, 70% от този на съответните области в Румъния (данни за 2017 г.).

Различията в развитието също се проявяват между отделните територии от всяка страна на границата. Като цяло вътрешнорегионалните различия изглеждат по-силно изразени от румънската страна на границата, с Констанца и Дол, допринасящи с 45% за целия БВП на трансграничната зона и с 60% за БВП на румънската част (милиони, Стандарт за популателна способност, данни за 2017 г.). От българска страна Русе, Велико Търново, Враца и Плевен се представят по-добре от останалите области, но по-зле от своите румънски колеги. Силистра и Видин поддържат тревожно ниско ниво на икономическо развитие, като нивата на БВП са под 20% от средното за трансграничната зона.

Значителните структурни недостатъци възпрепятстват общата конкурентоспособност. Както се вижда от индекса на регионалната конкурентоспособност на ЕС² и се подчертава в Документите за гранична ориентация (ВОР)³, както българският, така и румънският регион по границата на р. Дунав са сред най-слабо представящите се в ЕС. Общата им конкурентоспособност е затруднена от значителни структурни недостатъци, произтичащи или от недостатъци на национално ниво (такъв е случаят с показатели като „качество на институциите“, „образование“ или „здравеопазване“), или на регионално ниво (като лоша инфраструктура) .

От двете страни на границата икономическата активност се влияе от дългогодишни предизвикателства, свързани с производителността и специализацията. Според Националните статистически институти на Румъния и България, броят на предприятията се е увеличил в трансграничната зона с 6,1% от 2013 г., повече от румънска страна (9,1%)⁴, отколкото в българските региони (3,2%).⁵ Плътността на МСП, обаче, все още е доста под средната за ЕС. Ограниченото ниво на координация между националните и регионалните институции по отношение на подкрепата за иновации и предприемачество и допълнителните проблеми на пазара на труда, като емиграция на висококвалифицирана работна сила и по-ниска достъпност, представляват редица предизвикателства за МСП в региона. Промислеността, услугите и търговията са съсредоточени в няколко центъра, най-вече в Румъния и в източната част на региона. Липсата на иновации и лошата дигитализация на предприятията им пречат да реагират ефективно на търсенето на клиентите и да се приведат в съответствие с глобалните усилия за опазване на околната среда.

Предприятията са разположени предимно в източната част на територията и в по-развитите области. Има приблизително 120 хиляди активни компании в трансграничния район, относително равномерно разпределени от двете страни на границата. Те представляват около 11% от всички действащи компании в Румъния и 14,5% от общия брой в България. В сравнение с тези в останалата част на територията, МСП в трансграничната зона са изправени пред предизвикателства по отношение на по-ниската достъпност, високата зависимост от ограничен брой сектори и относително незрялата екосистема за иновации и предприемачество. Те

² https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/rci2019_scorecards.pdf

³ <https://www.interregrobg.eu/images/fisiere/Future%20programme/CE%20Orientation%20Paper%20RO-BG.pdf>

⁴ <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table> (INT1010 - Активни предприятия, по дейност на националната икономика на ниво раздел CANE Rev.2, класификация според броя на служителите, макрорегиони, региони за развитие и окръзи)

⁵ <https://www.nsi.bg/en/content/12907/%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F/regions-districts-and-municipalities-republic-bulgaria-2013>

⁵ ESPON, 2017

обикновено зависят от съседните градове за предоставяне на общи услуги и са изправени пред доста неблагоприятна законодателна и административна подкрепа⁶.

Недостатъчното трансгранично сътрудничество лишава региона от неговия потенциал. Оценките показват, че правните и административните бариери, възпрепятстващи трансграничното сътрудничество, намаляват регионалния БВП с приблизително 3,5% и заетостта с 6-8%. Повечето от това е причинено от неефективно използване на икономиките на агломерацията, на доверителния капитал и на производствения капацитет⁷.

Като цяло има почти 1 милион служители в трансграничната зона, концентрирани в традиционните, нискотехнологични и ниско интензивни сектори. Като цяло селското стопанство наема най-ниския дял на заетите, но значимостта му леко се е увеличила от 5,2% през 2012 г. на 5,8% през 2017 г. Индустриалният сектор постепенно е намалил броя на заетите, но все пак остава по-висок от средния за ЕС от 15,3% (към 2016 г.). От българската страна на границата секторът бележи леко увеличение на заетостта, което показва известен потенциал за привличане на инвестиции за модернизация и иновации⁸. Промислеността е тясно свързана с производството и разпределението на електроенергия както в трансграничната зона на Румъния, така и в България, както е случаят в Дол и Русе или нефтената и химическата промишленост в Констанца, Русе и Олт. Русе има две индустриални зони, които съдържат логистичен и бизнес парк, но ако погледнем неговия „близък“ Гюргево, развитието е ограничено. Секторът на услугите допринася с повече от 40% за общия брой на заетите, докато други икономически сектори, като търговията на дребно и строителството, съставляват около 26-27% от общия брой.

Подкрепен от богатото природно и културно наследство, туризмът може да осигури добри условия за икономическа диверсификация в целия трансграничен район, но неговият потенциал остава неизползван. Двете страни на граничния регион споделят силно общо историческо и културно наследство - например останки от римско време, религиозни обекти, традиции. Черноморското крайбрежие е популярна туристическа дестинация, макар и ограничена от продължителност на сезона. Многобройни атракции има по цялата р. Дунав, заедно със самата река.

Туристическите обекти и обектите на наследството, обаче, не се използват според потенциала им. Тази ситуация се генерира от различни фактори като: лошо качество на туристическата инфраструктура (качествено настаняване, легла, свързани удобства), деградация на обектите и замърсяване (в случая на природни обекти), ограничена достъпност и лоша транспортна инфраструктура, липса на подкрепящи услуги и неефективно насърчаване, както и липса на работна сила (квалифицирани работници). Туристическото предлагане не е координирано през границата.

Ниската физическа свързаност предотвратява местните предприятия да се възползват от потенциалния трансграничен пазар и от предимствата на участието в трансгранични бизнес екосистеми. В по-голямата част от района физическата бариера, наложена от р. Дунав, е най-важният фактор, възпрепятстващ бизнеса през границата⁹. Докато дигитализацията може да бъде алтернативен начин за практическо преодоляване на реката, по-добрата физическа мобилност е от съществено значение за малкия местен бизнес и достигането до нови пазари и нови клиенти.

⁶ ESPON, 2017

⁷ ЕК, Количествено определяне на ефектите от законови и административни гранични пречки в сухопътните гранични региони, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2014/boosting_growth/quantif_effect_borders_obstacle_s.pdf

⁸ Териториален анализ на трансграничния регион Румъния-България, [200618-териториален анализ-актуализиран.pdf \(interregviarobg.eu\)](https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/obstacle_border/final_report.pdf)

⁹ ЕК, Облекчаване на правни и административни пречки в граничните региони на ЕС, 2017 г., https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/obstacle_border/final_report.pdf

Основни инвестиционни нужди

- *Необходим е по-добър достъп до финансиране за МСП през целия им жизнен цикъл, за да им позволи да се развиват, процъфтяват и разширяват в международен план; подкрепата за прехода към устойчивост и цифровизация е особено важна, за да се повиши тяхната конкурентоспособност и да им се помогне да получат достъп до неизползвания потенциал за развитие;*
- *Цифровата свързаност трябва да се подобри, за да подпомогне инвестициите в икономическото съживяване на региона, да компенсира липсата на физическа свързаност и да помогне на МСП да възприемат електронната търговия като начин за достигане до нови пазари. Насърчават се и съвместни електронни решения;*
- *Инвестициите във веригата на стойността на туризма могат също да допринесат за икономическото съживяване и да увеличат привлекателността на региона като дестинация за зелен туризъм / културно наследство. Свързаните сектори, като селскостопанската и хранителната индустрия, също могат да подпомогнат диверсификацията на местната икономика;*
- *По-безопасна и екологична транспортна инфраструктура също би била от полза за местната икономика, като привлече повече посетители в региона. Това също би увеличило местната и регионалната мобилност, подобрявайки достъпа на МСП до трансграничните пазари, знания и подкрепа.*

Свързаност

Двете страни на Дунавските граници се характеризират със силно изразена посока изток - запад на потоците и развитие на селищата. През последните години връзките север-юг загубиха своя приоритетен статут, тъй като инвестициите бяха насочени към завършване на пътния и железопътен сегмент на коридорите Рейн Дунав и Ориент Изток. Следователно трансграничната територия остава несвързана с основните транспортни мрежи на ЕС, а р. Дунав все още е единствената силна и непрекъсната връзка с Централна Европа.

„Твърдата граница“ между двете страни (извън Шенген) и малкият брой гранични пунктове силно възпрепятстват мобилността през границата. Различни национални транспортни коридори са пренасочени към малкото гранични пунктове, които са на разположение в момента, тъй като има само два моста, пресичащи р. Дунав на разстояние 470 км (Гюргево - Русе и Калафат - Видин). Най-важният граничен пункт за товарен превоз остава мостът Гюргево-Русе, докато мостът Видин-Калафат и преминаването Вама Вече-Дуранкулак са второстепенни връзки. Наземният граничен преход в източната част осигурява най-добрите условия по отношение на трансграничната свързаност.¹⁰ В допълнение, предварително предпроектно проучване, разработено в рамките на проект SPATIAL, анализира възможността за изграждане на нови мостове в Кълъраш-Силистра, Гюргево-Русе, Бечет-Оряхово, Турну Мъгуреле - Никопол. Също така, през 2019 г. беше подписан Меморандум между двете министерства на транспорта за анализ на евентуалното местоположение на 3-тия мост за подготовка на предпроектното проучване¹¹.

Транспортът на стоки и пътници по р. Дунав е под потенциала си. Количеството товарни превози по различни участъци на р. Дунав е 10 пъти по-ниско от това на най-ефективните вътрешни водни пътища в Европа. Основните предизвикателства, които намаляват ефективността на водния

¹⁰https://www.interregrobg.eu/images/fisiere/Future%20programme/200618_Territorial%20analysis_updated.pdf Предварителен анализ на въздействието беше извършен като част от предварителното проучване за осъществимост на „Изграждане на мост между Румъния и България“, синтез на разположение на <http://www.spatial.mdrap.ro/files/Project%20results/Work%20Package%206/Brosura%20Proiect%20pilot%20transport.pdf>

¹¹ Едно местоположение от 5 възможни варианта: Кълъраш-Силистра, Гюргево-Русе, Бечет-Оряхово, Турну Мъгуреле - Никопол и Зимнич-Свищов

транспорт, са свързани с плитката дълбочина на реката и капацитета на пристанищата (включително техните връзки с вътрешността).

Качеството на пътищата значително се повишава през последните години (особено от българска страна), но плътността им все още е под средната за ЕС и инфраструктурата не е ефективна в подкрепа на пристанища или водни гранични пунктове. Все още липсват магистрали, тъй като единственият сегмент в трансграничната зона е магистрала А2 между Констанца и Букурещ. Пристанищата от двете страни нямат ефективна транспортна инфраструктура, която да обслужва по-голяма хинтерланд. Пристанищата Силистра и Лом нямат пътни колани, което затруднява товарите да достигнат или напуснат пристанищата. С изключение на Констанца, нито едно от пристанищата по р. Дунав не се обслужва от магистрала; някои са свързани с железопътни линии, но повечето от тях са в лошо състояние. Най-развитите дунавски пристанища по отношение на товарите все още са от румънската част и са свързани с по-големи градове.

Нито един от двата сегмента на коридора EuroVelo, минаващи през Румъния и България, не е развит или поне обозначен. Повечето от маршрутите на EuroVelo 6 са завършени или поне обозначени в цяла Европа, но сегментите на EuroVelo 13 и EuroVelo 6 между Румъния и България все още не са развити. Завършването им ще осигури пълен велосипеден маршрут от 3 653 км, свързващ важни туристически атракции в Европа. Това може значително да стимулира туристическата активност, да укрепи местната икономика, като същевременно осигури устойчив транспортен коридор между населените места по Дунава.

Железопътният транспорт е слабо развит и недостатъчно използван. Единствената високоскоростна отсечка (до 160 км/ч) е в Румъния, между Констанца и Букурещ. От българска страна липсват високоскоростни отсечки, но повечето от железопътната инфраструктура е електрифицирана. Тази територия се обслужва от четири важни линии, свързващи Варна със София, но също така продължаващи до важните гранични пунктове при Русе и Видин. За съжаление, това не е случаят с румънските железници, където повечето линии, които вървят към Дунава, са задънени улици и не са електрифицирани. Следователно ролята на железопътната инфраструктура остава доста локална.

Понастоящем в района няма конкретна, функционална интермодална транспортна система. Единственото разпознаваемо мултимодално съоръжение се намира в пристанището Констанца, Румъния. Една от основните пречки за вътрешномодалността в региона е фактът, че железопътната инфраструктура, свързана с пристанищата, е или неработоспособна, или липсват преки връзки с водната транспортна инфраструктура. Това изисква по-добра оптимизация на съществуващата инфраструктура, както и по-добри вътрешни връзки за пристанищата в района.

Въпреки това, местоположението на двете държави, както и данните за транспортните средства, използвани за товарен транспорт, показват висок потенциал за развитие на интермодалност в трансграничния регион¹². Необходимо е такова развитие, тъй като вътрешните водни пътища са основният транспортен път между Източна и Западна Европа през коридора ТТМ Рейн-Дунав. В този смисъл няколко града по границата са ключови точки за интермодалната транспортна система на трансграничния регион: Русе, Видин и Горна Оряховица (в България) и Констанца, Калафат и Гюргево (търговски транспорт), Корабия, Турну Мъгуреле, Олтеница, Кълъраш (туристически транспорт) (в Румъния).

Поради липса на свързаност и по-ниска гъстота на селищната мрежа, населението по поречието на р. Дунав в трансграничната зона има лош достъп до услуги от общ интерес (services of general interest - SGI). Ето защо, повечето окръзи и области на трансграничната територия се считат за „вътрешни периферии“ по отношение на достъпността (достъп до услуги от общ интерес и до градските центрове), територии, които са изправени пред специфични предизвикателства.

¹² IntermodalCBC (ROBG 2, проект, финансиран по програма Interreg VA Румъния-България), Стратегия относно консолидацията на мрежата ТТМ чрез подобряване на капацитета на интермодалните възли в граничния регион Румъния-България 2018-2050.

Единственото изключение е трансграничната градска система на Гюргево и Русе заедно с Черноморското крайбрежие.

По отношение на цифровата свързаност, нито една от двете страни не успя да постигне целта за 100% покритие с широколентов достъп. Силистра е единствената област, която успя да постигне тази цел, докато останалите области все още остават между 70 и 75% покритие. От друга страна, Румъния е между малкото държави, в които над 45% от домакинствата са имали абонамент за свръхбърза широколентова връзка (над 100Mbps). Докато покритието за фиксирана широколентова връзка все още е малко под целите за 2020 г., свръхбързата широколентова връзка, достъпна предимно в големите градове, напредва бързо. Селските райони с ниска плътност на населението все още са изправени пред проблеми по отношение на широколентовото покритие. Инвестициите в по-добра, по-надеждна и по-бърза свързаност биха спомогнали за привличането на бизнеси с по-висока добавена стойност и са предпоставка за подобряване на нивото на дигитализация.

Основни инвестиционни нужди

Тъй като река Дунав все още действа като важна бариера по отношение на трансграничната териториална свързаност, основните инвестиционни нужди се отнасят до недостатъчната плътност и качество на транспортната инфраструктура, автомобилен, железопътен, воден или други видове транспорт.

Необходим е последователен, стратегически подход за максимизиране на добавената стойност на инвестициите и за осигуряване на ползи за цялата трансгранична зона. Съвместните инвестиции трябва да имат за цел да подобрят достъпа и мобилността, като допринесат за целите на Зелената сделка на ЕС и насърчат преминаването към по-устойчиви видове транспорт.

За тази цел са необходими инвестиции за:

- *По-нататъшно развитие на маршрута EuroVelo 6 в трансграничния регион, което би допринесло за засилване на туристическата активност, ще укрепи местната икономика, като също така ще осигури устойчив транспортен коридор между населените места по р. Дунав;*
- *Подобряване на ефективността на водния транспорт по р. Дунав чрез увеличаване на дълбочината на реката, пристанищния капацитет и безопасността на транспорта;*
- *Подобряване на оскъдните в момента връзки на вътрешността на страните с пристанищата (железопътни и пътни) чрез модернизиране и удължаване на второстепенни пътища, обслужващи пристанища и водни гранични преходи;*
- *Идентифициране и адресиране на слабите места и подкрепа за подготвителния процес за по-нататъшно подобряване на граничната свързаност, включително изграждането на нови мостове, пресичащи Дунава, разширяване и надграждане на железопътната инфраструктура, подобряване на фериботния транспорт и др.*
- *Адресиране на липсващите връзки в пътната и железопътната инфраструктура през границата и липсата на връзка между по-малко населените места и градовете*
- *Разработване на транспортна интермодалност чрез въвеждане на терминали или модални трансферни пунктове в ключовите точки по Дунава.*

Смекчаване на изменението на климата и опазване на околната среда

Районът включва няколко природни парка и защитени зони, както и три национални биосферни резервата, с важен потенциал за туристическа експлоатация. Те са разположени в южната част на биосферния резерват на делтата на р. Дунав - морска зона (разположена в допустимата зона), с обща площ от 32,5 хектара в Румъния, и биосферните резервати Чупрене и Сребърна (обект от Рамсар) в България, покриващи обща площ от 2,3 ха. Зоните на "Натура 2000" покриват площ от 2,21 милиона ха, от които 46,70% в Румъния и 53,29% в България. Констанца определено е

областта с най-много зони в “Натура 2000” в района (38), особено поради голямото биологично разнообразие в близост до делтата на р. Дунав и в крайбрежната зона.

Счита се, че цялата зона има висока степен на уязвимост към изменението на климата. С нарастващите средногодишни температури регионът се сблъсква с различни екстремни метеорологични явления, най-вече торнадо, силен вятър, голяма градушка и проливни дъждове, както и по-тежки засушавания, които са нетипични за този район. Румънската страна е по-изложена, особено окръг Констанца, в случая на торнадо. Освен това ерозията, заедно с бурите и реките, оттичащи се в ниско разположените крайбрежни райони, са основните фактори, предизвикващи риск от наводнения в крайбрежието. Крайбрежната ерозия представлява заплаха не само за домакинствата или икономическите дейности, но и за биологичното разнообразие. Сушите ще имат сериозни последици в селскостопанския сектор и също ще доведат до опустиняване.

Цялата трансгранична зона е изправена пред значителни предизвикателства във връзка с поддържането и защитата на качеството на околната си среда и смекчаването на негативните ефекти от човешките дейности. Защитените зони, включително обектите от “Натура 2000”, са изложени на големи рискове поради незаконна сеч, туризъм, строежи и незаконен лов. Обезлесяването е основно предизвикателство от двете страни на границата. Тези проблеми се задълбочават от административни проблеми, като липсата на планове за управление. Специални усилия трябва да бъдат насочени към зоните на “Натура 2000” и съществуващите конфликти в районите, особено по отношение на определянето на повече зони по “Натура 2000”, по изпълнението на осъществявани планове за управление и намирането на най-добрите начини за спиране на сечта и унищожаването.

Основните природни рискове в трансграничната зона са наводнения, земетресения и свлачища. Всички населени места в заливната зона на р. Дунав са изложени на чести наводнения. Извън заливната зона на р. Дунав, най-големите райони, засегнати от риск от наводнения, се намират в Мехединци, Гюргево и Констанца (Румъния), Монтана, Велико Търново и Плевен (България). Епицентричната зона на Вранча има преобладаващо влияние над румънския сектор и се усеща и в северната част на българския сектор (Добруджа, Велико Търново и нос Шабла-Калиакра). Черноморското крайбрежие (близо до нос Калиакра) и област Велико Търново представляват райони с относително интензивна сеизмична активност. Най-висок риск от свлачища имат областите Дол, Констанца, Плевен и Добрич.

В програмната зона има и редица обекти, изложени на технологични рискове. Те оказват значителен натиск върху контрола на наводненията и на мерките за защита, които трябва да бъдат предприети, за да се избегнат големи аварии със сериозни последици върху урбанизираните райони. Тези обекти се намират в Крайова-Слатина, Гюргево-Русе, Силистра-Кълъраш-Тамадау Маре и Мангалия-Констанца-Нъводари и са свързани или с пристанищни дейности, или са развити върху бивши комунистически промишлени обекти и използват близостта на водния ресурс като актив за тяхната дейност. Специална ситуация представлява местоположението на целеви обекти в населени места от райони, изложени на риск от наводнения като: село Баку в окръг Гюргево, общини Исалница и Подари в област Дол, Козлодуй от област Враца, местност Свищов от област Велико Търново.

Управлението на отпадъците все още е много слабо развито в сравнение с целите на ЕС. Окръзите с най-голямо генериране на отпадъци през 2017 г. са Констанца, Русе и Дол, които имат и най-нисък процент на рециклиране (под 3%), докато най-висок процент на рециклиране е регистриран в окръг Олт (13,79%), който все още е нисък предвид европейската цел от 50%. Много окръзи / области не съобщават за никакво рециклиране (например Видин, Силистра, Кълъраш и Гюргево). На този фон кръговата икономика е много слабо развита.

Основни инвестиционни нужди

- *Тъй като и двете страни на границата споделят сходни природни ландшафти, общи социално-икономически профили и съответстващи предизвикателства, инвестициите са необходими за планиране и прилагане на общи системи и*

инструменти за мониторинг на качеството на околната среда и степента на човешки дейности, насърчаване на съвместни координационни механизми и инициативи, разработване на съвместни стратегии и системи за управление на риска, както и прилагане на иновативни действия през границата с цел превенция.

- *Освен това са необходими сериозни инвестиции, за да се намали високата уязвимост на трансграничния регион към природни рискове (като наводнения, суши, опустиняване и др.), особено чрез интегрирани действия.*
- *Необходими са значителни усилия за опазване на околната среда и за смекчаване на негативните ефекти от човешките дейности чрез „меки“ и „твърди“ инвестиции в превенция на риска, адаптиране към изменението на климата, зелена икономика и зелена инфраструктура. Особено внимание е необходимо в областите, в които природните и промишлените рискове се припокриват.*
- *Богатото биологично разнообразие на района може да доведе до по-нататъшно развитие на устойчиви и екологични икономически дейности, които могат да допринесат за местната заетост и растеж. Има висок неизползван потенциал за местната икономика, който трябва да се развие, но в рамките на строги стандарти за опазване на околната среда, включително в туристическия сектор.*
- *Разширяването на съществуващите трансгранични мрежи и разработването на нови е необходимо за подпомагане на приемането на общи подходи, повишаване на осведомеността и насърчаване на успешни решения. Необходими са и допълнителни усилия за насърчаване на образованието и за повишаване на осведомеността и ангажираността на хората, предприятията и администрациите във връзка с възстановяването и защитата на околната среда.*

Човешкия капитал

Румънско-българската трансгранична зона има като цяло ниска гъстота на населението, което влияе на икономическото развитие и обезкуражава инвестициите. Емиграцията, застаряването на населението и ниските нива на раждаемост водят до постоянно намаляване на населението и до изчерпване на трудовите ресурси. Областите Видин и Монтана са регистрирали едни от най-високите стойности за намаляване на населението в Европа, като много области се превръщат в така наречените „призрачни градове“. Обезлюдяването на селските райони регистрира тревожни нива в района. Това води до изчерпване на трудовите ресурси, което е видимо в цялата територия, но най-остро в Телеорман (-17%), Кълъраш (-15.6%) и Гюргево (-13.2%).

Останалата работна сила не може да намери подходящи възможности за работа. Така, всяка от двете страни на трансграничната зона съсредоточава над 21% (в случая на Румъния) и над 30% (в случая на България) от общото безработно население в съответната държава. Най-висок е процентът на безработица във Видин, където безработните представляват 19,7% от активното население. Като цяло трансграничният район има равнище на безработица от 6,7% през 2018 г. спрямо 10,4% през 2013 г. Лошата мобилност и езиковите бариери пречат на търсещите работа да имат ефективен достъп до възможности за работа през границата.

Нивото на образование на населението е най-ниското в двете държави. Нивото на неграмотност е тревожно, особено в румънската зона на трансграничния регион. Според националното преброяване на населението и домакинствата през 2011 г., 1-вият, 2-рият и 4-тият окръг с най-висок процент на неграмотност в Румъния се намират в трансграничния регион (Кълъраш, Гюргево и Телеорман). В България две от областите (Добрич и Силистра) са над националния процент на неграмотно население. Това се дължи на факта, че тези две области са селски, с по-голям брой етнически малцинствени групи, сред които този показател е традиционно висок.

На фона на ниското ниво на икономическо развитие, повече от една трета от населението в програмната зона е изложено на риск от бедност или социално изключване. Ситуацията е особено тревожна по отношение на големия брой работещи в риск от бедност, предвид ниските заплати в региона, до пет пъти по-малки от средните за ЕС и доста под средните за страната.

Основни инвестиционни нужди

Необходими са усилия за подобряване на качеството на работната сила в програмната област RO-BG. Инициативи, насочени към района, са необходими за ограничаване на неграмотността, за повишаване на квалификацията и преквалификация на работната сила в региона, както и за увеличаване на трансграничната мобилност при учене и работа.

- Търсят се съвместни инициативи за ограничаване на степента на неграмотност на възрастните, за подпомагане на ученето през целия живот и за насърчаване на усвояването на дигитални умения, така че да се осигурят достатъчни и подходящи трудови ресурси за бизнеса.
- Съвместните учебни програми, платформи и съдържание са необходими за мобилизиране на мрежи от учители и обучители, за насърчаване на успешни инициативи, повишаване на осведомеността и насърчаване на участието в образованието, особено за лица от отдалечени и селски райони.

Интегрирано териториално развитие

Трансграничният регион е предимно селски с няколко големи градски центъра, най-големите от които се намират по-далече от границата. Единственият градски център на Дунава с над 100 000 жители е Русе в България, докато всички останали са под 65 000 жители. Като цяло най-големите агломерации са в Констанца (300 000), Крайова (243 000) и Плевен (107 000). Това са основните двигатели за развитие на територията, които имат способността да привличат социално-икономическо развитие, като същевременно влияят върху околните територии.

Река Дунав е фактор за липса на непрекъснатост и пречка за териториалната интеграция. Мостовете и в по-малка степен фериботите допринасят за мобилността север-юг, докато сухопътната граница значително подобрява свързаността. В момента само градовете Русе и Гюргево са развили силни връзки и са формирали градска система - това е и най-голямата трансгранична градска система в Европа, в която живеят над 200 000 души. По границата, обаче, има други шест побратимени града с възможности за трансгранично взаимодействие чрез мобилност на работната сила, съвместно образование или услуги за подпомагане на бизнеса: Калафат-Видин, Бечет-Оряхово, Турну Мъгуреле-Никопол, Зимница-Свищов, Олтеница-Тутракан и Кълъраш-Силистра.

Трансграничната зона има общи дадености и възможности, но интегрираното териториално развитие остава слабо. От изток на запад Румъния и България споделят крайбрежен регион, граничен участък, свързан по суша и обширен граничен участък, свързан по вода. Река Дунав е най-важната забележителност, определяща територията и идентичността на жителите ѝ. Регионът може да се похвали със силно общо природно, историческо и културно наследство. Териториалната интеграция, обаче, е ограничена от лошата свързаност. Конкуренцията, а не сътрудничеството, често характеризира общия подход по отношение на валоризирането на съществуващия потенциал, особено по отношение на туристическия сектор. Управлението на общи активи, като р. Дунав, се третира на национално ниво.

Основни инвестиционни нужди

Необходими са инвестиции за засилване на териториалната интеграция в трансграничната зона, както следва:

- Подобряване на физическата свързаност и мобилност както по осите на границата север-юг, така и изток-запад, като предпоставка за териториална интеграция;
- По-нататъшно развитие на териториалния интеграционен подход на места, където достъпът е по-малко проблемен, като например побратимени градове и Черноморското крайбрежие, чрез разработване на общи стратегии и предоставяне на съвместни местни услуги;

- Подкрепа за прилагането на интегрирана визия за развитие на трансграничната територия, разчитайки на мрежата от нейните градски центрове и засилване на граничното взаимодействие чрез мобилност на работната сила, съвместно образование, услуги за подкрепа на бизнеса и подобрен достъп до финансиране за МСП;
- Подкрепа за споделен подход за диверсификация на местната икономика, чрез валоризиране на общи активи, като природното, историческото и културното наследство. Инвестициите във веломаршрута EuroVelo могат да увеличат трансграничната мобилност и да привлекат повече посетители в региона. Подкрепата за туристическия сектор, както и за свързани сектори като креативни индустрии или селскостопанска продукция ще стимулира местната икономика, ще създаде работни места и ще увеличи привлекателността на региона, изграждайки неговата дългосрочна устойчивост.

С река Дунав като вътрешна и Черно море като външна граница на ЕС, регионът е изправен пред редица предизвикателства срещу нарастващите миграционни потоци, нарастващата мобилност на населението и нарастващата търговия със стоки и услуги.

Тези фактори представляват повишени рискове във връзка с безопасността и сигурността на региона и изискват постоянни действия за актуализиране и разширяване на използването на технологии и вземане на решения, базирани на данни, за управление и контрол на границите, регулиране на пътуванията и проследяване на движението през границата, проверки на самоличност и предотвратяване на незаконни дейности.

Основни инвестициони нужди:

1.2.2. Допълняемост и взаимодействие с други форми на подкрепа

[illegible]

национални и европейски форми на подкрепа е осигурена чрез обширни консултации със заинтересованите страни и използването на съществуващите механизми за координация, създадени на национално ниво в двете страни.

За да се отговори на разнообразните и съществени предизвикателства за развитието на региона, съвместните инвестиции ще се финансират от ЦП 2, 3, 4 и 5. Докато програмата ще се фокусира върху проекти, които съвместно решават специфични за района предизвикателства, ще имат реално трансгранично въздействие и ще са от полза за населението, бизнеса и институциите в трансграничния регион, основните интервенции, подкрепяни от оперативните програми в Румъния и България, ще се съсредоточат върху справяне с проблеми, засягащи по-широки области (региони NUTS2) или съответно цялата страна.

Инвестициите по ЦП2 ще се съсредоточат върху насърчаването на адаптирането към изменението на климата в съответствие с целите на Зелената сделка за минимизиране на икономическото, социалното и екологичното въздействие, породено от изменението на климата. Специални усилия трябва да бъдат насочени към обектите по "Натура 2000", биологичното разнообразие и съществуващите конфликти в зоните. Те ще допълват основните интервенции, целящи да подкрепят устойчивата промяна към нисковъглеродна и устойчива на климата икономика, насърчавайки опазването на околната среда и действията по климата в рамките на Оперативна програма за устойчиво развитие 2021-2027 (RO) и Оперативна програма Околна среда 2021 - 2027 (BG), както и за други програми за финансиране като LIFE, ЕЗФРСР и ЕФМДР.

Инвестициите по ЦП3 ще са съсредоточени върху развитието на трансграничната транспортна инфраструктура на два нива: справяне с липсващите връзки към мрежите ТТМ (например автомобилна, железопътна) и подобряване на ефективността на вътрешния воден транспорт.

По отношение на ЦП3 и ЦП5, допълняемостта ще бъде осигурена и с Механизма за свързаност на Европа (CEF), инструмент на ЕС за финансиране, насочен към насърчаване, растеж, работни места и конкурентоспособност чрез целенасочени инфраструктурни инвестиции на европейско ниво.

Също така Програмата ще допълни основните инициативи (фокусирани върху надграждане на трансграничните контролно-пропускателни пунктове в мрежата ТТМ и създаване на допълнителни нови транспортни връзки през р. Дунав и модернизирани и развитие на пристанищната инфраструктура на първичната мрежа) с подготвителни работи за финансиране на съответните проучвания (проучвания за осъществимост на строеж на нови мостове на р. Дунав или проучвания, идентифициращи и предлагащи решения за ефективност и надеждност на фериботния транспорт) или чрез допълнителни интервенции за свързване на голямата инфраструктура, създадена чрез основния поток, с релевантната трансгранична инфраструктура, като вторични пътища или пристанища, мерки за безопасност.

Инвестициите по ЦП4 ще се съсредоточат върху увеличаването на достъпа и участието в образованието и обучението, като се вземе предвид специфичният контекст на трансграничната зона. Ще бъде предоставена подкрепа за подобряване на достъпа и участието в образованието и подкрепа на обучението през целия живот в перспективата на трансграничната зона, за да се преодолеят езиковите и административни бариери, които оказват влияние върху качеството, мобилността и адаптивността на работната сила от двете страни на границата.

Инвестициите по ЦП5 ще се фокусират върху подкрепата за интегрираното териториално развитие на трансграничната зона, чрез велосипедния маршрут EuroVelo 6 и чрез инвестиране във веригата на стойността на туризма от значение на трансгранично ниво.

Програмата също така осигурява взаимно допълване с националните планове за възстановяване и устойчивост както на Румъния, така и на България, разработени в рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост, който определя приоритетните инвестиционни области за преодоляване на кризата, икономическо възстановяване и увеличаване на устойчивостта.

Предвиждат се и други взаимни допълнения със съвместната оперативна програма за Черноморския басейн, подпомагаща по-добро сътрудничество между страните-членки, особено в областта на опазването на околната среда и изменението на климата, енергетиката и

транспорта, образованието, културата или с Interreg ИПП Сърбия, за Мехединти (Румъния) и Видин, Монтана, Враца (България). Румънско-българската програма за трансгранично сътрудничество ще приеме механизъм за координация, разширен и към други релевантни програми на ЕС, за да осигури ефективно допълване и взаимодействие.

1.2.3. Научени уроци от предишен опит

Румъния и България са се възползвали от програмите Interreg за два програмни периода. Програмата осигурява приемственост на резултатите, получени до момента в определени области на инвестиции, с цел допълнително засилване на резултатите и ефектите им и придаване на структурна стойност в трансграничния регион. Областите, в които ще бъде осигурена приемственост на инвестициите, са адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска, защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура и подобряване на регионалната и местната мобилност, като същевременно се развива устойчив транспорт.

По време на двата цикъла на изпълнение Програмата действа като катализатор за улесняване на сътрудничеството и бъдещите дейности могат да се възползват от постигнатото. Ролята на Програмата в подпомагането на създаването на условия за засилено сътрудничество е от решаващо значение за постигане на резултатите по проектите и допринася за намаляване на различни бариери пред съвместната работа. В резултат на Програмата, трансграничната зона вече се възползва от силна мрежа от заинтересовани страни, които могат активно да участват в следващия програмнен цикъл.

Програмата ще продължи добрите практики от периода 2014 - 2020 г., в които мониторингът и отчитането на Програмата се извършват изключително в системата за eMS на всички нива (бенефициенти, контролори ПНК, СС, УО). Използването на eMS увеличава нивото на опростяване и прозрачност в целия работен процес на извършване на мониторинг.

Друг урок, извлечен от предишните програми, е, че влагането на допълнителни усилия, без това чувствително да повишава влиянието на резултата (gold-plating), има отрицателно въздействие, поради което са положени мерки и ще бъдат продължени, за да се намали и избегне използването му, тъй като е доказано, че води до увеличаване на административните разходи и тежест, с риск от по-малко привлекателно финансиране и по-податливо на грешки. Следователно на програмно ниво органите ще се съсредоточат върху осигуряването на яснота за бенефициерите и увеличено използване на опцията за опростени разходите (Simplified cost options, SCO).

Новата програма ще използва широко опцията за опростени разходи (SCO), тъй като се оказва, че има положително въздействие върху изпълнението на програмата 2014-2020 г., намалявайки административната тежест както за бенефициерите, така и за програмните органи. Освен това ще продължат дейностите и обученията, предоставени от управляващия орган (УО), подкрепени от националния орган (НО) и съвместния секретариат (СС). Трансграничният характер е в центъра на интервенциите. Като се отчита тенденцията за разработване на „огледални“ проекти, която се прояви силно през периода 2007-2013 г., бяха предприети обширни мерки за периода 2014-2020 г., за да се осигури интегриран трансграничен характер, като например: специфични мрежи, подчертаващи този подход, изискващ реален трансграничен характер, а не просто запълване на критериите за сътрудничество по регламента; стриктен мониторинг; детайлни проверки във фазата преди подписването на договора; множество кампании за проекти с добри практики и реално трансгранично отражение.

Други аспекти, които осигуриха гладкото прилагане на предишната програма, са свързани с двуетапния подход на поканите за подаване на проектни предложения и целевите покани по програмните показатели. Подходът с две стъпки (изразяване на интерес и подаване на пълни заявления) осигури избора на висококачествени проекти, намаляване на крайния срок за оценка (само изразявания на интерес, избрани в рамките на 1-ва стъпка, бяха допълнително разработени в пълни проектни предложения, като по този начин бяха оценени по-малък брой проекти и

разходите на ниво кандидати - допълнителни документи / разрешителни и др. бяха необходими само във втората стъпка). Чрез целевите покани, показателите на програмата бяха подсигурени чрез подбор на подходящи проекти с голям принос. Тези аспекти с положително въздействие ще бъдат разгледани по-нататък от Програмата. Предвиждат се и мерки за намаляване на процеса на договаряне (например намаляване броя на документите, изискани от бенефициерите преди подписването на договори, въвеждане на възможност за дигитално подписване на документи, намаляване на броя на посещенията на място преди сключването на договори).

Предвид факта, че бюджетът на Програмата е значително по-малък в сравнение с предходните периоди, е необходим по-голям фокус както по отношение на броя на разгледаните тематични приоритети, така и по отношение на видовете подкрепяни дейности. В съответствие с ориентацията на ЕК към резултатите, настоящият програмен период вече прилага този подход. По-нататъшно внимание ще бъде обърнато на правилното определяне на конкретни действия, така че да се отговори по-добре на специфичните нужди, идентифицирани в програмната област, и да се увеличи въздействието.

Програмата беше разработена с фокус върху идентифицирането на нови потенциални бенефициенти и партньори от района, търсейки техния ценен принос в предлагането на нови видове проектни идеи. Освен това, частният сектор беше допълнително включен в процеса на идентифициране на нуждите и приоритетите на Програмата, за да стимулира интеграцията на услугите и обмена на добри практики между публичния и частния сектор в трансграничната зона.

Някои бариери все още са устойчиви и изискват допълнителни усилия. Културните и езикови различия изискват допълнителни усилия за взаимодействие с целевите групи, законодателните и административните различия предотвратяват, забавят или създават значителни предизвикателства за развитието на някои действия. Изпълнението на Програмата и на проектите е опростено, главно като се вземе предвид административната тежест, наложена на бенефициентите и контролните органи. Тези действия трябва да бъдат разгледани допълнително.

По време на изпълнението на Програмата, управляващият орган ще насърчава стратегическото използване на обществените поръчки в подкрепа на целите на политиката (включително усилията за професионализиране за справяне с пропуските в капацитета). Бенефициентите трябва да бъдат насърчавани да използват повече критерии за качество и разходи за жизнения цикъл. Когато е възможно, екологичните (например зелени критерии за обществени поръчки) и социалните съображения, както и стимулите за иновации трябва да бъдат включени в процедурите за обществени поръчки.

1.2.4. Координация с макрорегионалните стратегии

Програмата се привежда в съответствие със Стратегията на ЕС за Дунавския регион (EUSDR), като се стреми да стимулира развитието му чрез създаване на полезни взаимодействия и подпомагане на координацията между съществуващите политики и инициативи в региона и подхожда към общите предизвикателства в партньорство.

Вземайки предвид факта, че добрите връзки са ключови за Дунавския регион, ще бъдат подкрепени съвместни проекти в съответствие с EUSDR, за да се подобри свързаността в тази област. Програмата ще допринесе за консолидацията на инфраструктурата, както и за засилване на връзките между хората, особено чрез култура и туризъм.

Програмата допринася за първия стълб на EUSDR, *Свързаност на региона*, разглеждайки няколко приоритетни области като: **мобилност по вода (1A)**, **железопътно-пътно-въздушна мобилност (1B)**, **устойчива енергия (02)** и **култура и туризъм (03)**.

Програмата има важен принос за развитието на вътрешното корабоплаване и премахването на местата със затруднено движение, целяйки да подобри ефективността на транспорта по р. Дунав, като увеличи дълбочината на реката, пристанищния капацитет и безопасността на транспорта, и подкрепи подготвителния процес за по-нататъшно подобряване на граничната свързаност.

На второ място, Програмата може да допринесе за подобряване на железопътно-пътно-въздушната мобилност, като подкрепи интервенции в развитието на ефективни мултимодални

терминали в морски, речни и сухи пристанища в Дунавския регион и да осигури тяхната свързаност и достъп чрез интегрирането на всички видове транспорт и ефективни логистични услуги до 2030 г.

Програмата може също да допринесе за подобряване на слабите в момента връзки с пристанищата (железопътни и пътни) във вътрешността, включително чрез модернизиране и удължаване на второстепенни пътища, обслужващи пристанища и водни преходи. Също така, липсващите връзки в пътната и железопътната инфраструктура през границата и липсата на връзка между по-слабо населените места и градовете могат да бъдат разрешени. Предвиждат се интервенции, за да се развие транспортната интрамодалност чрез въвеждане на терминали или модални трансферни пунктове в ключовите точки по Дунава.

За да се популяризира Приоритет 3 за културата и туризма в рамките на EUSDR, Програмата допринася за утвърждаването на Дунавския регион като важна европейска туристическа дестинация и по-нататъшното развитие и укрепване на Дунавския бранд за целия регион (цел 1), Установяване на р. Дунав като транснационален културен и природен туристически маршрут (цел 3), Разработване на устойчиви форми на туризъм, включително екологични туристически продукти и решения за устойчива мобилност в Дунавския регион (цел 4), Насърчаване на развитието на качествени продукти, инфраструктура и иновативни форми на туризъм и култура от МСП и публично-частни партньорства (цел 8) и за насърчаване на квалифицирана работна ръка, образование и развитие на умения в областта на туризма и културата за устойчиви работни места в региона (цел 9).¹⁴

По този начин Програмата подкрепя интервенции, целящи да развият велосипедна инфраструктура (маршрут Euro Velo 6), да развият туристическите съоръжения по този маршрут и да възстановят историческите обекти с туристически потенциал. Освен това ще подпомага малкия бизнес в туризма, селскостопанските храни (включително местните ферми) и в сектора на творческите индустрии, за създаване на общи продукти и услуги от историческо, природно и културно наследство, за разширяване / подобряване на техните услуги, насочване към нови пазари и създаване на работни места в трансграничната зона, включително чрез създаване на физически и онлайн магазини за традиционни / местни продукти (местна храна, хляб, вино, сирене, роза, лавандула, мед и др.). Ще бъдат финансирани повече дейности за квалифициране на работната сила в екосистемата за туристическо гостоприемство.

И накрая, Програмата ще допринесе за Приоритет 9 на EUSDR, по-специално Действие 6 – Приложими и висококачествени знания, умения и компетенции, и Дейност 7 – Учене през целия живот и мобилност за учене, като подкрепя мобилността на учащите и учителите, както и партньорствата между училищата и образователните институции, намаляването на ниските постижения в основните умения и разглеждането на развитието на дигитални компетенции на всички нива на обучение.

1.3. Обосновка за избора на целите на политиката и специфичните цели на Interreg, съответните приоритети, специфични цели и формите на подкрепа, адресиращи, където е подходящо, липсващите връзки в трансграничната инфраструктура

Таблица 1 (по 2000 знака)

ЦП2. По-зелена, нисковъглеродна Европа	2.4. Насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от	П2. По-зелен регион	По отношение на природните опасности, най-важните рискове в трансграничната зона са наводненията. По-голямата част от региона е в заливната зона на р. Дунав и това го прави чувствителен към този риск. В допълнение, епицентричната зона на сеизмичния сектор Вранча засяга румънската страна и Северна
--	---	---------------------	---

¹⁴ <https://cultureandtourism.danube-region.eu/priority-area-3/pa3-targets/>

	бедствия и устойчивостта, вземайки предвид екосистемните подходи		България. В областите Дол, Констанца, Плевен и Добрич има висок риск от свлачища. Ерозията, заедно с бури и оттичане на реки в ниско разположените крайбрежни райони, са основните фактори, предизвикващи риск от наводнения в крайбрежието. Според териториалния анализ, регионът показва повишение на средногодишната температура с повече от 3,6 С на двата бряга на Дунава. Също така, от 2010 г. насам регионът се сблъсква с различни екстремни метеорологични явления, най-вече силен вятър, голяма градушка и проливни дъждове, нетипични метеорологични явления. Не на последно място, цялата площ допринася основно за общите емисии на парникови газове (ПГ) и в двете страни, като се има предвид относително високия дял на земеделието в неговата икономическа структура. Следователно, ЦП2, СЦ 2.4 е избрана за подкрепа на действия, насочени към намаляване на рисковете, засягащи района, и за насърчаване на адаптирането към изменението на климата в съответствие с целите на Зелената сделка, за да се сведе до минимум икономическото, социалното и екологичното въздействие, породено от изменението на климата. Очаква се бъдещите интервенции да повишат способността за адаптация към изменението на климата и да подкрепят превантивни действия, като същевременно повишават осведомеността за целите, свързани с изменението на климата, включени в Европейската Зелена сделка. Трябва да се предвидят проекти, целящи оценка на уязвимостта на населените места към различни категории опасности, заедно с интервенции, въвеждащи нови иновативни технологии и оборудване, предназначени за справяне с гореспоменатите опасности. Капацитетът за реагиране в случай на наводнения, сеизмични събития и други природни опасности трябва да се увеличи, за да се подобри устойчивостта на региона при бедствия.
ЦП2. По-зелена, нисковъглеродна Европа	2.7. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	П2. По-зелен регион	Биоразнообразието и природното наследство на трансграничната зона са изправени пред няколко заплахи и неблагоприятни въздействия от човешки и природен произход. Деграцията на местообитанията, преобразуването и фрагментирането на земите, обезлесяването, индустриализацията, замърсяването, урбанизацията и прекомерната експлоатация на природните ресурси, масовият туризъм, както и изменението на климата, имат неблагоприятно въздействие върху околната среда и върху биологичното разнообразие в трансграничния район, нарушавайки екосистемите и миграцията на животни. Обектите от "Натура 2000" и Рамсар са особено уязвими. Освен това, едно от основните предизвикателства е липсата на последователни, изчерпателни данни. Например, в случая с качеството на въздуха, данните са налични само за определени видове замърсители и само за определени региони и години. Това може да

			показва недостатъци по отношение на мониторинга или недостатъчна прозрачност. Въз основа на съществуващите данни трансграничният регион и особено неговите градски райони са засегнати от замърсяване на водата, въздуха и почвата. СЦ 2.7 е избрана за подпомагане на действия за подобряване и защита на биологичното разнообразие, намаляване на всички форми на замърсяване и подкрепа на местния потенциал за по-екологична икономика. Очаква се инвестициите да допринесат за намиране на решения за спиране на унищожаването на природните зони, разширяване на съществуващите трансгранични мрежи, повишаване на осведомеността и насърчаване на успешни решения. В съответствие с комуникацията на ЕК „Зелена инфраструктура (ЗИ) - Укрепване на европейския естествен капитал“, в рамките на ЦП2, зелените инфраструктури ще бъдат подпомагани за подобряване на естествения капитал за устойчиво развитие на трансграничната зона. Всички проекти ще бъдат подпомагани с безвъзмездни средства.
ЦПЗ. По-свързана Европа - мобилност и регионална свързаност с ИКТ	3.3. Развитие и засилване на устойчива, неподвластна на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до ТТМ и трансгранична мобилност	П1. Добре свързан регион	Както се подчертава от териториалния анализ, конкурентоспособността и сплотеността на граничната зона е възпрепятствана от относително ниската физическа свързаност между регионите на север и на юг от р. Дунав. Ниската плътност на граничните преходи намалява мобилността между двете страни на границата, възпрепятства търговските потоци и затруднява пътуването до работното място. Това също така предотвратява капитализирането на съществуващите природни и антропогенни ресурси за туристически цели, поради ограничен достъп, ограничаващ икономическия потенциал и създаването на работни места. Докато територията с водна граница има ограничена връзка (с изключение на районите в близост до фериботни маршрути и мостовете във Видин-Калафат и Гюргево-Русе), най-добрите условия по отношение на трансграничната свързаност могат да се видят между Добрич и Констанца, единствената част от района, свързана по суша. Река Дунав оформя географията и икономиката на територията, заемайки ключова роля в свързването на региона с останалата част на Европа. Вътрешната плавателност, обаче, страда от места със затруднено движение, както поради малката дълбочина на реката, така и заради капацитета на пристанищата, включително техните връзки с вътрешността. Пристанищата и фериботите от двете страни не разполагат с ефективна транспортна инфраструктура, която да обслужва по-голям хинтерланд, включително пътни колани, което затруднява пътуването на товари и пътници през реката. ЦПЗ, СЦ 3.3. беше избрана за подпомагане развитието на трансграничната транспортна инфраструктура на две нива: подобряване на свързаността и мобилността през р. Дунав (напр. шосеен, железопътен) и подобряване на

			навигационните условия и безопасността по р. Дунав. Приоритет ще се дава на инвестиции със стратегическо значение, с демонстрирана трансгранична значимост и подпомагане на чист, екологичен транспорт, в съответствие с Документите за гранична ориентация. Всички инвестиции ще бъдат финансирани с безвъзмездни средства. Тези инвестиции ще допринесат за укрепване на местните икономики и за консолидиране на функционалната роля на градовете, разположени по границата, като същевременно осигурят устойчив транспортен коридор.
ЦП4. По-социална и приобщаваща Европа [прилагане на Европейския стълб на социалните права]	4.2. Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение - принос към СЦ 4.5 ЕСФ +	ПЗ. Образован регион	От двете страни на границата регионът е засегнат от системни предизвикателства: високи нива на неграмотност и бедност, ниско участие в образованието, обучението и ученето през целия живот. Езиковите бариери пречат на хората в трансграничния регион да се възползват от предимствата на ученето или трудовата мобилност, докато ограниченото сътрудничество между националните и местните власти в сектора на обучението и образованието както и между образователните власти и бизнеса допълнително намалява възможностите за повишаване на качеството и приобщаването на двете системи за образование и обучение и за увеличаване на възможностите за заетост. СЦ 4.2 е избрана за подкрепа на действия за засилване на трансграничното сътрудничество в областта на образованието и обучението, за създаване на нови възможности за трансгранична мобилност и съвместни действия за увеличаване на достъпа и участието в образование и обучение, включително за групи в неравностойно положение (лица с ниско ниво на образование и / или засегнати от бедност). Очаква се бъдещи интервенции да подкрепят усилията за ограничаване на неграмотността в трансграничния регион, за повишаване на основните цифрови и езикови умения на населението и за повишаване на качеството на работната сила в региона. Качеството на инфраструктурата, включително дарения за цифрово образование и обучение и развитие на дигитални умения, е ниско. Всички проекти ще бъдат подпомагани с безвъзмездни средства.
ЦП5. Европа, по-близка до гражданите	5.2 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони.	П4. Интегриран регион	Предвид относително ниското икономическо развитие на граничната зона, както и значителните неблагоприятни икономически и социални ефекти от кризата с COVID-19, от съществено значение е да се възприеме интегриран подход за в бъдеще, надграждащ съществуващите мрежи от градове и помагач на местните икономика, за да приеме дигиталната трансформация, да достигне до нови пазари и да стане по-устойчива на глобални стресания. Историческото, културното и природното наследство е обща ценност, която може да се използва в подкрепа на икономическата диверсификация в целия регион.

			Съществуващите обекти, обаче, често са недостъпни, непромотирани и в лошо състояние. В същото време, колоездачния маршрут EuroVelo 6 представлява забележителна възможност за района да се възползва от потенциалните туристически потоци и да валоризира историческото, природното и културното си наследство и да подпомогне местната икономика. Маршрутът е почти завършен и е придобил значителна популярност сред пътуващите, но единствената липсваща връзка в момента е на румънско-българската граница. Необходима е допълнителна инфраструктура и услуги, които да отговорят на нуждите на посетителите и да удължат престоя им. Ще бъде необходима и подкрепа по веригата на стойността и в свързани сектори (като творчески индустрии или селскостопанска продукция). Наличните работни ресурси също ще се нуждаят от подготовка, за да поемат новосъздадените работни места в съответните сектори. Очаква се икономическите дейности да се развиват по устойчив начин, за да се намалят негативните ефекти върху околната среда. СЦ 5.2 беше избрана, за да подкрепи интегриран подход към икономическото развитие на региона, като гръбнак на маршрута EuroVelo 6. Ще бъде предвидена и пряка подкрепа за местните МСП. Всички инвестиции ще бъдат финансирани като безвъзмездни средства. Приоритет ще имат проектите, които са в пряка връзка с EuroVelo 6.
--	--	--	---

2. Приоритети

2.1. Приоритет 1: Добре свързан регион

- 2.1.1. Специфична цел: 3 (iii) Развитие и засилване на устойчива, неподвластна на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до ТТМ и трансгранична мобилност;

2.1.1.1. Свързани видове действия и техният очакван принос за тези специфични цели и за макрорегионални стратегии и стратегии за морски басейни, където е подходящо

Докато територията на Програмата е покрита от морски и речен транспорт, пътни и железопътни мрежи, а също и въздушен транспорт, настоящата инфраструктура няма нито достатъчно плътност, нито подходящо качество, за да осигури достъп до ТТМ и основните национални коридори или да осигури добра свързаност през границата и покрай граничната зона. Освен това няма оптимизирана система от връзки между различните видове транспорт.

Това отчасти е следствие от историческия дизайн на регионалната транспортна мрежа, която смяташе р. Дунав за твърда граница и се фокусираше върху осигуряването на връзка с двете национални столици и националните градски полюси. Това доведе до ниска свързаност през границата и в района, причинена от значителни пропуски по територията, като малко пресичащи се връзки по р. Дунав, ограничени железопътни връзки и слаба трансгранична мобилност между побратимените градове по р. Дунав, поради липсата на трансграничен обществен транспорт и интермодални съоръжения.

Река Дунав, чийто плавателен път с дължина 470 км е част от 7-ми паневропейски транспортен коридор, има сравнително малко речни пресичания, както следва: Калафат - Видин, Бечет - Оряхово, Турну Мъгуреле - Никопол, Гюргево - Русе, Олтеница - Тутракан и Кълъраш - Силистра (ферибот). Основните предизвикателства, засягащи фериботните прелези, са свързани главно с качеството и капацитета на пътната им връзка, както и с инфраструктурата.

Липсата на стабилна и функционална инфраструктура за пресичане на реки е широко призната за основен проблем, засягащ не само товарния и пътнически транспорт по основните коридори на ТТМ на ЕС, но и трансграничните социално-икономически потоци и сътрудничество между двойките градове, разположени на двата бряга на реката, тъй като достъпът е сериозно ограничен за хората и бизнеса.

Дунав представлява възможност за свързване на европейското пространство с Черно море и за намаляване на задръстванията на автомобилния транспорт, замърсителите и потребителите на невъзобновяеми източници, доколкото инвестициите осигуряват подходящи условия за корабоплаване през цялата година. Вътрешното корабоплаване по река Дунав зависи от условията на инфраструктурата и от въздействието на природните фактори.

По този начин има участъци от реката и нейните канали, които имат недостатъци както по ширина, така и по дълбочина, породени от природните фактори или от въздействието на атмосферните условия (недостатъчно количество валежи). Това води до ниска надеждност и плаваемост на водния път, особено през лятото, когато нивото на водата е много ниско, и удължава времето за пътуване на баржи и плавателни съдове в сравнение с други видове транспорт.¹⁵ Това има значителен отрицателен ефект върху разходите и привлекателността на вътрешното корабоплаване. Освен това, условията на фарватера на река Дунав по румънско-българската трансгранична зона трябва да бъдат допълнително подобрени и да бъдат приложени подходящи

¹⁵ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC104224>

мерки за модернизация / обновяване по целия воден път.¹⁶ Тези мерки са от съществено значение за навигационния сектор, за да може да предлага надеждни услуги и да води рентабилен бизнес.

Съществуващите пристанища и фериботни пунктове са слабо свързани с пътната и железопътната инфраструктура. Подобрената взаимосвързаност ще подобри превоза на товари и пътници по и през реката.

За да се улесни изпълнението на Програмата, се предвижда стратегически подход. По този начин, тази ЦП ще бъде изпълнена чрез операции със стратегическо значение. Дейностите, свързани с пътната инфраструктура, трябва да отговарят на националните генерални планове. Могат да бъдат подкрепени следните видове действия:

1) Действия за подобряване на свързаността и мобилността през р. Дунав

Меки мерки:

- Идентифициране и справяне с липсващите връзки в пътната и железопътната инфраструктура: проучвания, стратегии, съвместни решения, съвместни инструменти и др.
- Подкрепа на подготвителния процес за подобряване на граничната свързаност и мобилност в района, за всички видове транспорт, включително изграждането на нови мостови преходи през Дунава, чрез предварителни проучвания за осъществимост и предпроектни проучвания, работни проекти, екологични оценки, съвместни решения, инструменти, планове за действие и т.н.
- Подобряване и разширяване на транспортната инфраструктура: проучвания по отношение на безопасността на движението, намаляващи произшествията при всички видове транспорт, кампании за повишаване на осведомеността, проучвания за свързаност / мобилност за разбиране на товарните и пътническите потоци, пътуванията до работното място и др.
- Повишаване и разширяване на ефективността на обществения транспорт: проучвания, оборудване и ИТ решения за повишаване на предвидимостта, надеждността и ефективността на обществения транспорт, особено по отношение на водния транспорт (например фериботи).
- Проектиране и внедряване на интегрирани решения за подкрепа на мобилността и свързаността по време на криза.
- Проектиране и внедряване на устойчиви транспортни решения за по-добра свързаност и мобилност в района.

Твърди (инфраструктурни) мерки:

- Подобряване и разширяване на пътната инфраструктура - Строителни работи за модернизация на пътната инфраструктура (само в надлежно обосновани случаи, с голямо трансгранично въздействие и характер), мерки за безопасност (оборудване / сигнализация);
- Подобряване и разширяване на железопътната инфраструктура - строителни работи за модернизация, реконструкция и изграждане на железопътни спирки и гари;
- Подобряване на достъпа до пристанища и фериботи - строителни работи за модернизация на инфраструктурата, водеща до фериботи, и за подобряване на връзките във вътрешността с пристанищата (железопътни и пътни);
- Подобряване и развитие на интермодални възли и връзки.

¹⁶ *Ibidem.*

2). Действия за подобряване на условията за навигация и безопасност по р. Дунав и Черно море (неизчерпателен списък)

Меки мерки:

- Намаляване на административната тежест и други видове затруднения: проучвания, анализи, решения, инструменти.
- Разработване и прилагане на съвместни координирани стратегии, инструменти и пилотни приложения за подобряване на навигационните условия по р. Дунав и Черно море (напр. съвместни предпроектни проучвания, документи за инженерно планиране, морфологични и хидродинамични проучвания при установяване на условията за натрупване на седименти и др.).

Твърди (инфраструктурни) мерки:

- Разработване и прилагане на интегрирани мерки за подобряване на навигационните условия за общия сектор на р. Дунав и Черно море в трансграничната зона (напр. интегриране на системите за маркиране на р. Дунав, оборудване, сигнализация и др.).

Всички проекти ще трябва да демонстрират стратегическа значимост за трансграничната зона, принос към националните и стратегически документи на ЕС, включително водещите планове на двете страни и ясно да посочват източниците на финансиране на бъдещата инвестиция / проект. Проектите трябва да са в полза на цялата област на програмата и да се фокусират също върху целите на Зелената сделка (напр. воден транспорт / плавателност). Не на последно място, проектите трябва да подобрят трансграничната мобилност и да премахнат липсващите връзки и административните бариери.

Очакват се преки ефекти по отношение на увеличените транспортни потоци и подобрената мобилност при преминаване на границите, допринасяйки за увеличаване на достъпността в района на Балканите от речната мрежа ТТМ. Други очаквани ефекти включват повишена икономическа активност в обслужваните райони.

Този подход допълва националните стратегии и основните оперативни програми в двете страни, които са по-насочени към подкрепа на свързаността на национално ниво и по-малко фокусирани към подкрепа на мобилността през границата.

Планираните действия ще допринесат за EUSDR чрез подобряване пригодността за транспорт на р. Дунав чрез увеличаване на дълбочината на реката, пристанищния капацитет и транспортната безопасност, а именно Стълб 1, ПО 1a - Водна мобилност. Също така, действията могат да допринесат за ПО 1b - Железопътно-пътно-въздушна мобилност.

2.1.1.2. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайни продукти - предстои да се актуализира

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Етапна цел (2024 г.)	Целева стойност (2029 г.)
ЦПЗ. По-свързана Европа - мобилност и регионална свързаност с ИКТ	Развитие и засилване на устойчива, неподвластна на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до ТТМ и трансгранична мобилност	RCO 84	Пилотни действия, разработени съвместно и реализирани в проекти	Пилотно действие		

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Етапна цел (2024 г.)	Целева стойност (2029 г.)
ЦПЗ. По-свързана Европа - мобилност и регионална свързаност с ИКТ	Развитие и засилване на устойчива, неподвластна на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до ТТМ и трансгранична мобилност	RCO 87	Организации, които си сътрудничат през границата	Организации		

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова стойност	Референтна година	Целева стойност (2029 г.)	Източник на данни	Коментари
ЦПЗ. По-свързана Европа - мобилност и регионална свързаност с ИКТ	Развитие и засилване на устойчива, неподвластна на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до ТТМ и трансгранична мобилност	RCR 84	Организации, които си сътрудничат през границата след приключване на проекта	Организации	0	2021		Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	
ЦПЗ. По-свързана Европа - мобилност и регионална свързаност с ИКТ	Развитие и засилване на устойчива, неподвластна на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до ТТМ и трансгранична мобилност	RCR104	Взети или надградени решенията на организациите	Решения	0	2021		Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	

2.1.1.3. Основни целеви групи

Справка: член 17, параграф 4, буква д), iii), член 17, параграф 9, буква в), iv)

Целевите групи, предвидени по този приоритет, са лица и организации, които живеят и / или работят в програмната област:

- Пристанищни / фериботни оператори
- Предприятия, превозващи пътници / товари през реката
- Пасажери
- Туристи

- Население и предприятия в областите в непосредствена близост до локациите на подкрепяните инфраструктурни проекти.

2.1.1.4. Посочване на конкретните целеви територии, включително планираното използване на ИТИ, ВОМР или други териториални инструменти

Справка: член 17, параграф 4, буква д), iv)

Не е приложено

2.1.1.5. Планирано използване на финансови инструменти

Справка: член 17, параграф 4, буква д), v)

Не е приложено

2.1.1.6. Индикативна разбивка на ресурсите на програмата на ЕС по видове интервенции

Справка: член 17, параграф 4, буква д), vi), член 17, параграф 9, буква в), v)

Таблица 4: Измерение 1 - област на интервенция

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
ЦПЗ. По-свързана Европа - мобилност и регионална свързаност с ИКТ	ЕФРР	Развитие и засилване на устойчива, неподвластна на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до ТТМ и трансгранична мобилност	090 Новопостроени, ремонтирани или реконструирани други национални, регионални и местни пътища за достъп	
			098 Други новопостроени, ремонтирани или реконструирани железопътни линии	
			114 Вътрешни водни пътища и пристанища	

Таблица 5: Измерение 2 - форма на финансиране

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
Добре свързан регион	ЕФРР	Развитие и засилване на устойчива, неподвластна на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до ТТМ и трансгранична мобилност	01 Безвъзмездни средства	

Таблица 6: Измерение 3 - териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
Добре свързан регион	ЕФРР	Развитие и засилване на устойчива, неподвластна на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до ТТМ и трансгранична мобилност	48 Няма териториална насоченост	

2.2. Приоритет 2: По-зелен регион

2.2.1. Специфична цел: 2.4. Насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, вземайки предвид екосистемните подходи

2.2.1.1. Свързани видове действия и техният очакван принос за тези специфични цели и за макрорегионални стратегии и стратегии за морски басейни, където е подходящо

Цялата трансгранична зона Румъния-България е изправена пред значителни предизвикателства във връзка с поддържането на качеството на околната среда и смекчаване на негативните последици от природни бедствия и човешки дейности. Както е отбелязано в документа за трансгранична ориентация, регионът е изправен пред висока уязвимост към изменението на климата, високо излагане на негативни ефекти от човешки дейности, както и на природен и технологичен риск.

Тъй като река Дунав пресича цялата територия, всички населени места в заливната зона са изложени на чести наводнения. Други природни рискове в граничната зона са земетресения и свлачища.

И за двете държави сушата представлява належащ проблем. Значителното увеличение на сухите периоди, както и ерозията, особено на бреговете на р. Дунав и по Черно море, бяха подчертани като най-важните проблеми в областта на околната среда и риска за заинтересованите страни, в консултациите по време на фазата на подготовка на Програмата.

Вземайки предвид предизвикателствата, пред които е изправена трансграничната зона, Програмата ще подкрепя действия, свързани със следните области (неизчерпателен списък):

- действия за адаптиране и смекчаване на последиците от изменението на климата
- предотвратяване и управление на риска от природни и опасни събития (напр. наводнения, пожари, суши, ерозия, земетресения и свлачища) и рискове, свързани с човешки дейности
- насърчаване на устойчивостта при бедствия

Видове действия (неизчерпателен списък):

Действията, свързани с предотвратяване на риска от бедствия и устойчивост, ще бъдат реализирани чрез стратегически проекти, съвместно разработени от публичните власти, заедно с други заинтересовани страни от двете държави, като се вземат предвид екосистемните подходи. Превенцията и устойчивостта на риска от бедствия, като се вземат предвид действията на подходите, основани на екосистемите ще се фокусират върху:

- Подобряване на капацитета за предотвратяване на риска и капацитет за интервенции в района на трансгранично сътрудничество между България и Румъния, чрез разработване на съвместни оперативни центрове, планове за интервенции и учебни програми, за да се развие устойчивостта при бедствия.
- Подобряване на трансграничната координация, знания и способност за адаптиране на управлението на водите в района на трансгранично сътрудничество между България и Румъния към изменението на климата и към свързаните с това рискове (наводнения, пожари, хидрологични суши, замърсяване).

Видовете действия, свързани с предотвратяването на риска и устойчивостта, са обект на допълнителен контрол след разработването на стратегическите проекти от партньорите .

Видове действия, свързани с изменението на климата (неизчерпателен списък):

- Повишаване на осведомеността, изграждане на мрежи от общности и заинтересовани страни и изпълнение на образователни дейности относно негативния ефект от изменението на климата, особено сред местните общности, туристите и собствениците на гори;
- Разработване на методи и инструменти за подобряване на капацитета на съответните заинтересовани страни за предотвратяване и смекчаване на въздействието на изменението на климата (напр. разработване и прилагане на планове за действие, методологии, политики, инструменти и т.н.) и за обмен на знания и добри практики, свързани с подпомагането на планирането и вземане на решения по въпроси, свързани с изменението на климата;
- Идентифициране, оценка и намаляване на отрицателните последици от изменението на климата върху социално-икономическите дейности в района (например разработване и прилагане на съвместни стратегии, инструменти, планове, решения, съвместна помощна дейност);
- Разработване на методи и инструменти за подпомагане на планирането на адаптацията и вземането на решения относно мерките за адаптиране към изменението на климата;
- Мерки за повторно залесяване, опазване и защита на горите, включително прилагане на базирани в общността системи за мониторинг на горите, свързани с изменението на климата;
- Предотвратяване и обръщане на опустиняването чрез интегрирано управление на земята и водите (напр. защита на растителната покривка, засаждане на дървета, създаване на банки със семена, обогатяване на почвата с хранителни вещества, повторно въвеждане на избрани видове), за да се адаптира към изменението на климата;
- Разработване на структури за защита от наводнения и разглеждане на всички аспекти на управлението на наводненията, с фокус върху ограничаването на въздействието на климатичните промени, включително прогнози за наводнения и системи за ранно предупреждение, като подобрения на мостове и железопътни коловози, подобряване на язовирни съоръжения, изграждане / консолидиране на речни брегове, изграждане на зелени "буферни зони" в градските райони, за да се позволи отводняване, мобилизиране на трансгранични заинтересовани страни чрез:
 - стандартизиране на процедурите за адаптиране към изменението на климата;
 - сътрудничество при разработването на местни планове за адаптация / смекчаване на последиците.

Видовете действия, свързани с изменението на климата, ще се изпълняват чрез целеви/редовни покани за проекти.

Проектите трябва да се разработват съвместно от компетентните публични органи, други заинтересовани страни и участници от двете страни на границата и трябва да бъдат в съответствие със съответните национални, регионални и местни стратегически документи. За да се осигури по-висока добавена стойност и качество на финансираните операции, компетентните румънски и български институции/органи ще участват активно в подготовката на насоките за поканата за предложения и силно се препоръчват в процеса на подбор на проекти. В допълнение, в съответствие с българското национално законодателство, българските кандидати трябва да получат писмо за подкрепа от съответния национален/регионален компетентен орган/и, преди да подадат своето проектно предложение.

Проектите трябва да демонстрират значимост за трансграничната зона и принос към националните и европейските стратегически документи. Проектите трябва да са в полза на цялата област на Програмата и да съответстват на целите на Зелената сделка по отношение на защитата на екосистемите, предвиждането на неблагоприятните последици от изменението на климата и предприемането на подходящи действия за предотвратяване или минимизиране на щетите.

Този подход допълва националните стратегии и оперативни програми на двете държави, подкрепяйки проекти от национално значение.

Планираните действия ще допринесат за приоритетната област на EUSDR за рисковете за околната среда (ПО5), като подкрепят усилията за смекчаване на последиците от сухите периоди (цел 1), постигане на значително намаляване на събитията с риск от наводнения (цел 2), подобряване на знанията и обмена на информация относно местата с опасност от аварии (цел 3) и подкрепя оценката на рисковете от бедствия в Дунавския регион, насърчавайки действия за повишаване на устойчивостта, готовността и дейностите по реагиране при бедствия (цел 4). Те също така подпомагат приоритетна област 10 (ПО 10) на EUSDR, като подкрепят действия за изграждане на капацитет, обмен на информация и координация между съответните заинтересовани страни отвъд границата.

2.2.1.2. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайни продукти - предстои да се актуализира

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Етапна цел (2024 г.)	Целева стойност (2029 г.)
По-зелен регион	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, взимайки предвид екосистемните подходи	RCO 84	Пилотни действия, разработени съвместно и изпълнени в проекти	Пилотни действия		
По-зелен регион	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, взимайки предвид екосистемните подходи	RCO 87	Организации, които си сътрудничат през границата	Организации		
По-зелен регион	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, взимайки предвид екосистемните подходи	PSO1 (специфичен за програмата показател за краен продукт)	Инвестиции в нови или подобрени системи за наблюдение, готовност, предупреждение и реагиране при всички рискове	Евро		

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова стойност	Референтна година	Целева стойност (2029 г.)	Източник на данни	Коментари
По-зелен регион	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, взимайки предвид екосистемните подходи	RCR 84	Организации, които си сътрудничат през границата 6-12 месеца след приключване на проекта	Брой	0	2021		Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова стойност	Референтна година	Целева стойност (2029 г.)	Източник на данни	Коментари
По-зелен регион	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, взимайки предвид екосистемните подходи	RCR 104 -	Взети или надградени решенията страна на организациите	Решения	0	2021		Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	
По-зелен регион	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, взимайки предвид екосистемните подходи	PSR01 (специфичен за програмата показател за резултат)	Население, което се възползва от мерки за защита срещу всички рискове	Население	0	2021		Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	Като показател за резултат за PSO1

2.2.1.3. Основни целеви групи

Справка: член 17, параграф 4, буква д), iii), член 17, параграф 9, буква в), iv)

Целевите групи се определят като лица и / или организации, които се възползват от резултатите от проекти, финансирани от програмата.

- Организации в публичния сектор, създатели на политики и планове и организации, засегнати от адаптацията към изменението на климата, предотвратяването на риска и устойчивостта при бедствия.
- Население на трансграничната зона - хората и общностите ще бъдат по-защитени от негативните последици от изменението на климата и рисковете от това; те също така ще бъдат по-добре информирани и образовани по отношение на мерките за адаптиране към изменението на климата и рисковете и смекчаването.
- Учени и изследователи;
- Преподаватели по екологични теми и екологични организации.

2.2.1.4. Посочване на конкретните целеви територии, включително планираното използване на ИТИ, ВОРП или други териториални инструменти

Справка: член 17, параграф 4, буква д), iv)

Не е приложимо

2.2.1.5. Планирано използване на финансови инструменти

Справка: член 17, параграф 4, буква д), v)

Не е приложимо

2.2.1.6. Примерна разбивка на ресурсите на програмата на ЕС по видове интервенции

Справка: член 17, параграф 4, буква д), vi), член 17, параграф 9, буква в), v)

Таблица 4: Измерение 1 - област на интервенция

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
По-зелен регион	ЕФРР	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, вземайки предвид екосистемните подходи	058 Мерки за адаптиране към изменението на климата и превенция и управление на рискове, свързани с климата: наводнения и свлачища (в това число за повишаване на информираността, гражданска защита, системи и инфраструктура за управление на бедствия и екосистемни подходи)	
По-зелен регион	ЕФРР	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, вземайки предвид екосистемните подходи	059 Мерки за адаптиране към изменението на климата и превенция и управление на рискове, свързани с климата: пожари (в това число за повишаване на информираността, гражданска защита, системи и инфраструктура за управление на бедствия и екосистемни подходи)	
По-зелен регион	ЕФРР	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, вземайки предвид екосистемните подходи	060 Мерки за адаптиране към изменението на климата и превенция и управление на рискове, свързани с климата: други, напр. бури и суша (в това число за повишаване на информираността, гражданска защита, системи и инфраструктура за управление на бедствия и екосистемни подходи)	
По-зелен регион	ЕФРР	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, вземайки предвид екосистемните подходи	061 Превенция и управление на природни рискове, които не са свързани с климата (напр. земетресения), и рискове, свързани с човешки дейности (напр. технологични аварии), включително повишаване на осведомеността, системи и инфраструктури за гражданска защита и управление на бедствия и екосистемни подходи	

Таблица 5: Измерение 2 - форма на финансиране

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
По-зелен регион	ЕФРР	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, вземайки предвид екосистемните подходи	01 Безвъзмездни средства	

Таблица 6: Измерение 3 - териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
По-зелен регион	ЕФРР	iv) насърчаване на адаптирането към изменението на климата и предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, вземайки предвид екосистемните подходи	48 Няма териториално насочване	

2.2.2. Специфична цел: 2 (vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване

2.2.2.1. *Свързани видове действия и техният очакван принос за тези специфични цели и за макрорегионални стратегии и стратегии за морските басейни, където е уместно*

Регионът има богато биоразнообразие, особено по протежение на и около река Дунав. Районът има многобройни природни защитени зони, като “Натура 2000” и Рамсар, от двете страни на границата. И двете страни носят съвместна отговорност за опазването на някои видове (като дунавската есетра¹⁷) и споделят подобни предизвикателства при опазването на уникалната Дунавска екосистема, съгласно Конвенцията за защита на река Дунав. Защитените територии са засегнати от незаконна сеч и лов, туризъм и строителни дейности.

Управлението на отпадъците е едно важно предизвикателство в трансграничната зона, въпреки формалния напредък поради приемането на националните планове за управление на отпадъците, засягащи качеството на въздуха, почвата и водата.

Неустойчивите селскостопански дейности причиняват деградация на околната среда, включително загуба на биологично разнообразие, проблеми с напояването, замърсяване и деградация на почвите и отпадъци. Според Програмата на ООН за околната среда за 2021 г. селското стопанство е както двигател, така и отрасъл, застрашен от влошаване на околната среда (Доклад „В мир с природата“ / Making Peace with Nature Report, 2021¹⁸).

Жилищата на хората или дейности като заваряване на реки и транспорт доведоха до високо ниво на фрагментация на местообитанията на дивата природа, както по бреговете на р. Дунав, така и по сухопътната граница между Румъния и България. Многобройни предизвикателства, обаче, възпрепятстват ефективното справяне с екологичната свързаност в района, включително: пропуски в научните изследвания и знанията, пропуски в сътрудничеството и комуникацията, институционални пропуски и др. ([Екологична свързаност в Дунавския регион](#), 2018).

Както е подчертано в Териториалния анализ, качеството на въздуха в България и Румъния се влияе главно от изгарянето на твърди горива в битовия сектор, замърсяването от автомобилния транспорт и производството на храни, с по-високи нива на замърсяване на въздуха в градските райони. Недостатъчната инфраструктура за наблюдение предотвратява цялостно проследяване на качеството на въздуха и ефективни решения за управление.

Оборудването и инфраструктурата също са недостатъчни за системите за водоснабдяване и отпадъчни води. Отпадъчните води от домакинствата и икономическите дейности представляват основен натиск върху водната среда, поради големите количества органични и хранителни, както и опасни вещества. Те водят до замърсяване на повърхностните и подпочвените води (органични, хранителни, опасни вещества), хидроморфологични изменения (нарушаване на непрекъснатостта на реките и местообитанията, унищожаване на връзките с прилежащите заливни зони / влажни зони, хидрологични изменения).

Предвид предизвикателствата, засягащи трансграничната зона, Програмата може да подкрепи действия, свързани със следните области (неизчерпателен списък):

- намаляване на замърсяването на околната среда;
- подкрепа за развитието на зелени инфраструктури;

¹⁷Есетра 2020. Програма за защита и рехабилитация на дунавските есетри.

<https://www.icpdr.org/main/sites/default/files/nodes/documents/sturgeon2020-final.pdf>

¹⁸ [MPN.pdf \(unep.org\)](#)

- подобряване опазването на биологичното разнообразие, възстановяването и устойчивото използване и защита на природното наследство, включително обектите от "Натура 2000" и Рамсар.

Мерките, насочени към екологичната инфраструктура и намаляването на всички форми на замърсяване, ще се считат за по-висок приоритет сред останалите дейности по Специфична цел 2(ви).

Примери за видове действия (неизчерпателен списък):

- Промотиране, улесняване и насърчаване на участието на гражданите в защитата на биологичното разнообразие, включително неговото опазване и устойчиво използване;
- Събиране на данни и обмен на информация по отношение на биологичното разнообразие между двете страни на границата;
- Оценка, подобряване и популяризиране на екосистемните услуги на местно и регионално ниво;
- Споделяне на добри практики и прилагане на екологични и иновативни решения, насочени към инвазивните чужди видове и укрепване на практиките за устойчиво управление на околната среда (например управление, благоприятно за опрашители, управление на водни обекти, гори и др.);
- Подпомагане създаването на семенни банки, възстановяване на почвените органични вещества и организми, които насърчават по-голям растеж, и повторно въвеждане на избрани видове.
- Защита на природата и биоразнообразието, разположени в близост до населени места чрез създаване на нови проходи за достъп / зелена инфраструктура и др.;
- Насърчаване и използване на екологични строителни материали и услуги, например чрез разработване на насоки, популяризиране на най-добрите практики, възприемане на зелени принципи в публичните процедури, насърчаване на принципа на екологичен урбанизъм и др.;
- Повишаване на информираността за ползите от зелените площи, включително в градските райони, насърчаване на местните действия за по-зелени селища и рехабилитация на изоставени полета;
- Разработване на зелена архитектура за увеличаване на озеленяването на покривите и фасадите, подпомагане на градинарството, насърчаване на екологични решения за заместване на пестициди и хербициди в градските зони и др.;
- Разработване на градски и извънградски зелени площи, включително връзки между зелени площи (градски паркове, зелени спортни съоръжения, гори, речни зелени площи);
- Подобряване на контрола на замърсяването чрез подпомагане на инвестиции в мониторинг и събиране на данни за замърсяването на въздуха, почвата и водите, особено в градските райони, включително чрез създаване на инструменти за измерване на качеството на въздуха, почвата и водата и предоставяне на данни в реално време (например мрежи от сензори, приложения и платформи, които позволяват публично докладване);
- Насърчаване на ефективно управление на отпадъците: разделяне и рециклиране на отпадъци; повишаване на осведомеността относно устойчивото управление на отпадъците;
- Подпомагане на управлението на водите и земите чрез зелени решения (например: бластисти места, възстановяване на потоци и озеленяване, градски дренажни системи, натурализирани езера с дъждовна вода и др.).

Всички проекти трябва да демонстрират значимост за трансграничната зона и да допринесат за националните и стратегическите документи на ЕС, особено Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г. и Планът за възстановяване на природата на ЕС¹⁹. Проектите трябва да са в полза на цялата област на Програмата и да се фокусират също върху целите на Зелената сделка по отношение на подпомагането на опазването на биологичното разнообразие, защитените зони и насърчаването на зелените градски пространства.

Този подход ще се реализира чрез целеви/редовни покани за предложения и допълва националните стратегии и основните оперативни програми на двете държави.

Проектите трябва да се разработват съвместно от компетентните публични органи и други съответни заинтересовани страни и участници от двете страни на границата и трябва да бъдат в съответствие със съответните национални и регионални и местни стратегически документи. За да се гарантира разграничаването и допълването с други екологични програми и проекти, както и да се гарантира по -висока добавена стойност и качество на финансираните операции, компетентните румънски и български институции/органи ще участват активно в подготовката на насоките за покани за набиране на предложения и силно се препоръчва в процеса на подбор на проекти. В допълнение, в съответствие с българското национално законодателство, българските кандидати трябва да получат писмо за подкрепа от съответния национален/регионален компетентен орган/и, преди да подадат своето проектно предложение.

Планираните действия ще допринесат за приоритетната област на EUSDR „Да се запази биологичното разнообразие, ландшафтите и качеството на въздуха и почвите“ (ПО6), особено чрез предотвратяване влошаването на разнообразието на видовете и местообитанията. Те също така подпомагат приоритетна област 10 (ПО 10) на EUSDR, като подкрепят действия за изграждане на капацитет, обмен на информация и координация между съответните заинтересовани страни през границата.

2.2.2.2. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайни продукти - предстои да се актуализира

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Етапна цел (2024 г.)	Целева стойност (2029 г.)
По-зелен регион	vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	RCO 84	Пилотни действия, разработени съвместно и изпълнявани в проекти	Пилотно действие		
По-зелен регион	vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	RCO 87	Организации, които си сътрудничат през границата	Организации		

¹⁹ [EUR-Lex - 52020DC0380 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/1056/oj)

Таблица 3: Показатели за резултат - предстои актуализиране

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова стойност	Референтна година	Целева стойност (2029 г.)	Източник на данни	Коментари
По-зелен регион	vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	RCR 84	Организации, които си сътрудничат през границата 6-12 месеца след приключване на проекта	Брой	0	2021		Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	
По-зелен регион	vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	RCR104	Взети или надградени решенията на страната на организациите	Решение	0	2021		Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	

2.2.2.3. Основни целеви групи

Справка: член 17, параграф 4, буква д), iii), член 17, параграф 9, буква в), iv)

Целевите групи се определят като лица и / или организации, които се възползват от дейностите, изпълнявани с подкрепата на Програмата и от резултатите от тези дейности. Целевите групи не е задължително да участват пряко в операцията. Те включват:

- Институциите от публичния сектор и местните власти - създателите на политики и планове, включително местните власти, са в основата на подкрепяните интервенции, предвид техния мандат и способност да популяризират и изпълняват дейности в областта на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура.
- НПО с релевантна дейност също ще бъдат таргетирани, като се имат предвид способността и силата им да влияят както върху политическия дневен ред, така и да мобилизират гражданската ангажираност.
- Университети и академични среди в съответните сектори, предвид тяхната роля в генерирането на знания и опит. Подкрепата ще им позволи да споделят своите знания, да допринесат за подобряване на процеса по изготвянето на политики, разширяване на мрежите, а също така да подобрят собствената си дейност чрез достъп до данни и дейности на терен.
- Население на трансграничната зона - хората и общностите ще бъдат по-добре информирани и образовани по отношение на опазването на околната среда и възприемането на по-екологични практики и начин на живот.
- Местният бизнес също ще бъде адресиран от проектите, което ще му позволи възприемането на по-безопасни и по-устойчиви практики и производствени цикли.

2.2.2.4. Посочване на конкретните целеви територии, включително планираното използване на ИТИ, ВОМР или други териториални инструменти

Справка: член 17, параграф 4, буква д), iv)

Не е приложено

2.2.2.5. Планирано използване на финансови инструменти

Справка: член 17, параграф 4, буква д), v)

Не е приложено

2.2.2.6. Примерна разбивка на ресурсите на програмата на ЕС по видове интервенции

Справка: член 17, параграф 4, буква д), vi), член 17, параграф 9, буква в), v)

Таблица 4: Измерение 1 - област на интервенция - за актуализиране

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
По-зелен регион	ЕФРР	vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	077 Мерки за намаляване на шума и за качеството на въздуха	
По-зелен регион	ЕФРР	vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	078 Опазване, възстановяване и устойчиво използване на зони по "Натура 2000"	
По-зелен регион	ЕФРР	vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	079 Опазване на природата и биологичното разнообразие, екологосъобразна инфраструктура	
По-зелен регион	ЕФРР	vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	080 Други мерки за намаляване на емисиите на парникови газове в областта на опазването и възстановяването на природните зони с висок потенциал за усвояване и съхранение на въглерод, например чрез преовлажняване на мочурища; улавяне на депонен газ	

Таблица 5: Измерение 2 - форма на финансиране

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
По-зелен регион	ЕФРР	vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура,	01 Безвъзмездни средства	

		включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване		
--	--	---	--	--

Таблица 6: Измерение 3 - териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
По-зелен регион	ЕФРР	vii) Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	48 Други извън ЦПС: Няма териториално насочване	

2.3. Приоритет 3: Образован регион

2.3.1. Специфична цел: 4.2. Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение - принос към СЦ 4.5 ЕСФ +

2.3.1.1. Свързани видове действия и техният очакван принос за тези специфични цели и за макрорегионални стратегии и стратегии морските басейни, където е уместно

Резултатите от образованието показват относително лошо представяне от двете страни на границата, доста под средното за ЕС (както за основното, така и за висшето образование, и за ученето през целия живот). В резултат на това, регионът има много по-висок процент на нужда от средното ниво на младите хора, които се намират извън системите на заетост, образование или обучение (NEET).

Също така, нивото на неграмотност е тревожно и двуезичието не е широко разпространено сред населението. Десетилетия на изолация са попречили на местните общности да развият близки връзки, включително когато става въпрос за изучаване на съседния език. Ученето през целия живот (УЦЖ) е много ниско и в двете страни. През 2017 г. 38,5% от европейските граждани са били студенти. През същата година в трансграничната зона Румъния-България има само 2,11% лица, записани във висше учебно заведение. Освен това, за по-доброто предразположение към интелигентна специализация, индустриален преход и предприемачество, са необходими повече инвестиции в повишаване на квалификацията и мобилността на служителите във връзка с изискванията на пазара.

Сътрудничеството е ограничено между ключовите заинтересовани страни в сектора на национално и местно ниво и връзките между образователната система и бизнес сектора са слаби, което допълнително намалява възможностите за подобряване на качеството на услугите за образование и обучение и за увеличаване на възможностите за заетост. Подобно е положението и от двете страни на границата.

Следните видове действия могат да бъдат подкрепени (неизчерпателен списък):

- Инвестиции в инфраструктура и образователни съоръжения (например учебни пространства като класни стаи, лаборатории, библиотеки, работилници, фитнес зали, учебни пространства на открито, но също така и други съоръжения, като тоалетни, шкафчета, учителски кабинети, кафенета, общежития) за всички образователни нива,

включително техническо и професионално обучение и учене през целия живот и др.; специално внимание ще бъде отделено на осигуряването на достъпност за хора с увреждания.

- Инвестиции в осигуряване на подходящи средства за учебни съоръжения с фокус върху дигитализацията: оборудване, инструменти и др., особено тези, които подпомагат развитието на практически и / или дигитални умения и дистанционно обучение, като компютри, оборудване за видеоконференции / дистанционно обучение, VR обучение и др.;
- Развитие на обширни и структурирани дейности за изучаване на езици, като вектор за изграждане на доверие през границата, за създаване на основа за бъдещи обмени и също фактор за стимулиране на заетостта;
- Разработване на съвместни схеми за образование и обучение в области, където достъпността не е пречка или използване на дигитализирани инструменти и методи за обучение.
- Разработване на програми за трансгранични стажове и обмен на завършващи училище / студенти.
- Развитие на партньорства между учебни заведения за основно и висше образование и бизнеса с цел подобряване на пазарната ориентация и качествения аспект на образованието и предлагане на младите студенти възможността да се обучават и / или учат от другата страна на границата. По-специално се предвижда дългосрочен обмен.
- Развитие на партньорства между институции за образование и обучение и заинтересовани страни на всички образователни нива (от ранно детско до висше образование), за да се подпомогне взаимното обучение и обмен на практики между учители и обучители от двете страни на границата.
- Разработване на съвместни инициативи в подкрепа на образованието и обучението за възрастни (УЦЖ), включително улесняване на мобилността при учене.
- Разработване на съвместни инициативи и действия в подкрепа на достъпа до качествено приобщаващо образование и обучение, включително учене през целия живот, за уязвими или маргинализирани групи, включително лица с увреждания, СОП („Специални образователни потребности“ е легално определение и се отнася до деца с обучителни проблеми или увреждания, които ги затрудняват в ученето в сравнение с повечето деца на същата възраст), ромска етническа група и т.н.
- Мерки за развиване на високотехнически умения и компетенции.

Прилагането на фонд за малки проекти, като възможен инструмент за подпомагане на проекти с ограничен финансов обем, ще се анализира от програмните структури по време на етапа на изпълнение, в зависимост от развитието на програмата.

Подкрепените действия ще допринесат за приоритет 9 на EUSDR, по-специално действие 6. *Релевантни и висококачествени знания, умения и компетенции* и действие 7. *Учение през целия живот и мобилност за учене*, чрез подпомагане мобилността на учащите и учителите, както и партньорствата между училищата и образователните институции, намалявайки ниските постижения в основни умения, обхващащи езика, грамотността, математиката, науката и дигиталната грамотност, укрепване на трансверсални и ключови компетентности, по-специално предприемачество и езикови компетенции, насочени към развитието на цифрови компетентности, включително медийна грамотност, на всички нива на обучение.

2.3.1.2. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайни продукти - предстои да се актуализира

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Етапна цел (2024 г.)	Целева стойност (2029 г.)
2. Образован регион	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	RCO85	Участия в съвместни обучителни схеми	Брой		
2. Образован регион	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	RCO87	Организации, които си сътрудничат през границата	Брой		

Таблица 3: Показатели за резултат - предстои актуализиране

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова стойност	Референтна година	Целева стойност (2029 г.)	Източник на данни	Коментари
2. Образован регион	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	RCR81	Изпълнение на съвместни схеми за обучение	Участници				Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	
2. Образован регион	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	RCR84	Организации, които си сътрудничат през границата след приключване на проекта	Брой				Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	

2.3.1.3. Основни целеви групи

Справка: член 17, параграф 4, буква д), iii), член 17, параграф 9, буква в), iv)

Целевите групи, предвидени по този приоритет, са:

- Деца, записани в предучилищно образование
- Ученици, студенти от всички образователни нива
- Учители, обучители, мениджъри и помощен персонал на институции за образование и обучение
- Служители, особено млади хора
- МСП

2.3.1.4. Посочване на конкретните целеви територии, включително планираното използване на ИРИ, ВОМР или други териториални инструменти

Справка: член 17, параграф 4, буква д), iv)

37 Други ПО5 териториали: Други целеви територии

2.3.1.5. Планирано използване на финансови инструменти

Справка: член 17, параграф 4, буква д), v)

Не е приложимо

2.3.1.6. Примерна разбивка на ресурсите на програмата на ЕС по видове интервенции

Справка: член 17, параграф 4, буква д), vi), член 17, параграф 9, буква в), v)

Таблица 4: Измерение 1 - област на интервенция

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
Образован регион	ЕФРР	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	121 Инфраструктура в областта на образованието и грижите в ранна детска възраст	
Образован регион	ЕФРР	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	122 Инфраструктура за начално и средно образование	
Образован регион	ЕФРР	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето	123 Инфраструктура за висше образование	

		през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение		
Образован регион	ЕФРР	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	124 Инфраструктура за професионално образование и обучение и учене за възрастни	
Образован регион	ЕФРР	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	148 Подпомагане за образованието и грижите в ранна детска възраст (с изключение на инфраструктурата)	
Образован регион	ЕФРР	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	149 Подпомагане за начално до средно образование (с изключение на инфраструктурата)	
Образован регион	ЕФРР	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	150 Подпомагане за висшето образование (с изключение на инфраструктурата)	
Образован регион	ЕФРР	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	151 Подпомагане за ученето за възрастни (с изключение на инфраструктурата)	

		обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	
--	--	--	--

Таблица 5: Измерение 2 - форма на финансиране

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
Образован регион	ЕФРР	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	01 Безвъзмездни средства	

Таблица 6: Измерение 3 - териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
Образован регион	ЕФРР	4 (2). Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в образованието, обучението и ученето през целия живот чрез разработване на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта при дистанционно и онлайн обучение	37. Други ЦП5 територии: Други целеви територии	

2.4. Приоритет 4: Интегриран регион

2.4.1. Специфична цел: 5.2 Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони

2.4.1.1. Свързани видове действия и техният очакван принос за тези специфични цели и за макрорегионални стратегии и стратегии за морските басейни, където е уместно

Интегрирана стратегия за териториално развитие ще бъде разработена от съответните заинтересовани страни от района не по-късно от 6 месеца след приемането на програмата от ЕК.

Както беше споменато в предишните глави, освен няколко интегрирани градски възли (като Русе-Гюргево), територията е доста разнородна както по отношение на предизвикателствата, така и по отношение на нивото на развитие. За да отрази и улови интегрирания характер на стратегията, **колоездачния маршрут EuroVelo 6 ще служи като свързващ елемент, носещ кохерентност и единна цел: развитие на граничната зона чрез многосекторни интервенции** (разработване на необходимата инфраструктура и спомагателни съоръжения, мерки, свързани с безопасността, места за настаняване, храна, напитки и почивка). Повечето от предложените индикативни видове действия могат да бъдат изпълнявани и от МСП, включително микропредприятия. Изграждането на устойчивост на местната икономика е от съществено значение за развитието на района и за повишаване на неговата конкурентоспособност. Съгласно тази ЦП ще се подпомагат операции, свързани с МСП, със специален бюджет и съответни показатели.

Разглежда се интегриран многотематичен и междусекторен териториален подход, основан на следните елементи:

1. Разработването на велосипеден маршрут EuroVelo 6 е гръбнакът на интегрирания подход за икономическа диверсификация в програмната област. Маршрутът за колоездене има значителен потенциал да привлече нови посетители в цялата област. Той може да се използва и за създаване и консолидиране на бранд за региона, не само за морския бряг или крайбрежието, но и като цялостна дестинация за наследство / еко туризъм.

Предвиждат се интервенции по отношение както на Основния път - основната линия на маршрута EuroVelo 6 - по река Дунав и в Румъния, и в България, така и на Обхватната мрежа - второстепенни маршрути, водещи към различни културни и туристически цели в граничната зона.

Следните видове действия могат да бъдат подкрепени (неизчерпателен списък):

- Развитие на необходимата велосипедна инфраструктура, включително мерки за безопасност, пунктове за първа помощ и обслужване, сигнализация и др. Приоритет ще се дава на проекти, осигуряващи връзка с туристически атракции - културни обекти, обекти на природното наследство и други транспортни средства. Свързващата инфраструктура (вкл. реконструкция или модернизация на съответните пътни участъци) също се разглежда с ограничена дължина в надлежно обосновани случаи.
- Осигуряване на пътна безопасност за участъците, припокриващи маршрута EuroVelo, с оглед спазване на стандартите, свързани със системите за сигнализация на трафика и / или допълнително развитие на инфраструктурата, предназначена за велосипедисти и пешеходци, като тунели, байпаси, мостове, надлези и алеи и защитени колоездачни пътеки
- Осигуряване на ефективни връзки и достъп до и от други видове транспорт, включително пристанища и железопътни гари - адаптиране на инфраструктурата
- Осигуряване на наличност на обществен транспорт, водещ до велосипедния маршрут

- Осигуряване на подходящи услуги по маршрута EuroVelo, като: настаняване, храна, напитки и зони за почивка и отдих, услуги, включително велосипедни спирки, информация, резервиране на услуги, друга помощ
- Осигуряване на комуникация и информация, онлайн и по маршрута, включително мобилни / електронни приложения за велосипедисти и др.

Предвиждат се и меки мерки, като промоционални кампании за екологичен и немоторизиран транспорт и / или реклама на маршрута EuroVelo 6, като подкрепящи мерки.

2. Подпомагане на туристическите дейности, свързани сектори и индустрии

Ще бъдат финансирани действия за допълване и разширяване на съществуващото предлагане и за повишаване на привлекателността на региона по маршрута EuroVelo 6, чрез капитализиране на наличното природно и културно наследство и туристически атракции. Малкият, семейният и местният бизнес - МСП - също попада в основните целеви групи.

Предвид характера на региона се предвижда развитието на следните видове туризъм: културно-исторически, развлекателен, религиозен, агротуризм, екотуризм, кулинарен и винен туризъм, спортен туризъм.

Следните видове действия могат да бъдат подкрепени (неизчерпателен списък):

- Инвестиции в икономическа конкурентоспособност на местния бизнес, включително, но не само: строителство / модернизация на производствени съоръжения; доставка на съответното оборудване; приемане на цифрови технологии и др.
- Обособяване на природни обекти за икономическа употреба: пътеки, места за изхвърляне на отпадъци, охрана, сигнализация, къмпинги, други атракции на открито и тн.
- Подкрепа на обекти с туристически потенциал: изграждане, модернизация / възстановяване на замъци, крепости, църкви, манастири, дворци, археологически обекти, частни / обществени музеи, библиотеки, художествени колекции / галерии, изложбени места, винарни, агро-ферми (например ферми за/ полета с лавандула; ферми за/ полета с рози, традиционни фабрики за олио, кошари), приключенски паркове, атракции на открито и др.
- Създаване на общи продукти и услуги от историческо, природно и културно наследство, разширяване и подобряване на услугите, насочване към нови пазари и създаване на работни места в трансграничния район, включително чрез създаване на физически и онлайн магазини, особено за традиционни / местни продукти (местна храна, хляб, вино, сирене, роза, лавандула, мед и др.);
- Подкрепа за местни и регионални участници за валоризиране на потенциално ценни туристически обекти / преживявания, включително чрез създаване на устойчиви туристически пътеки или разработване на етикети за качество за високи постижения в услугите, популяризиране и маркетинг на туристическото предлагане и др., като използването на тенденциите в социалните медии – като „Insta-туризъм“ – също се насърчава.
- Обучение на персонала, особено в дигитални умения.

Проектите трябва да демонстрират връзката и приноса към интегрираната териториална стратегия, както и към развитието на маршрута EuroVelo 6 и икономическите сектори, развити в трансграничната зона. Те, също така, трябва да имат и ясно трансгранично измерение.

Планираните действия ще допринесат за EUSDR чрез развитие на региона като важна европейска туристическа дестинация и утвърждаване на р. Дунав като транснационален културен и естествен

маршрут за пътуване. Програмата ще има за цел също така да развива устойчиви форми на туризъм и решения за устойчива мобилност по Дунавския регион, насърчавайки развитието на качествени продукти, инфраструктура и иновативни форми на туризъм и култура чрез пряка подкрепа на МСП и публично-частни партньорства. Чрез всички тези цели програмата ще допринесе за Приоритетна област 03 (ПО 03) на EUSDR.

2.4.1.2. Показатели

Таблица 2: Показатели за крайни продукти

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Етапна цел (2024 г.)	Целева стойност (2029 г.)
ЦП5. Интегриран регион	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	RCO58	Поддържане на специална колездачна инфраструктура	Км		
ЦП5. Интегриран регион	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	RCO 77	Брой подкрепени културни и туристически обекти	Брой		
ЦП5. Интегриран регион	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	RCO 87	Организации, които си сътрудничат през границата (свързани с МСП)	Организации		

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова стойност	Референтна година	Целева стойност (2029 г.)	Източник на данни	Коментари
ЦП5. Интегриран регион	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	RCR77	Подкрепа за посетители на културни и туристически обекти	Лица	0	2021		Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	
ЦП5. Интегриран регион	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и	RCR 64	Годишни потребители на специална	Потребители	0	2021		Система за наблюдение на УО (доклади за	

	приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони		велосипедна инфраструктура					изпълнение на проекти)	
ЦП5. Интегриран регион	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	RCR84	Организации, които си сътрудничат през границата след приключване на проекта (свързани с МСП)	Организации	0	2021		Система за наблюдение на УО (доклади за изпълнение на проекти)	

2.4.1.3. Основни целеви групи

Справка: член 17, параграф 4, буква д), iii), член 17, параграф 9, буква в), iv)

Целевите групи, предвидени по този приоритет, са:

- Туристи, особено потребители на велосипедния маршрут EuroVelo 6
- Лица, пътуващи на къси разстояния, които ще имат алтернативи на обществен транспорт или личните автомобили
- Лица, търсещи работа, които ще имат достъп до повече възможности
- Местното население, което ще се възползва от подобрените културни удобства и повече възможности за отдих
- Местен бизнес
- Общините, които ще се възползват от увеличаването на приходите

2.4.1.4. Посочване на конкретните целеви територии, включително планираното използване на ИТИ, ВОРП или други териториални инструменти

Справка: член 17, параграф 4, буква д), iv)

--

2.4.1.5. Планирано използване на финансови инструменти

Справка: член 17, параграф 4, буква д), v)

Не е приложимо

2.4.1.6. Примерна разбивка на ресурсите на програмата на ЕС по видове интервенции

Справка: член 17, параграф 4, буква д), vi), член 17, параграф 9, буква в), v)

Таблица 4: Измерение 1 - област на интервенция

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
Интегриран регион	ЕФРР	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	083 Велосипедна инфраструктура	
Интегриран регион	ЕФРР	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	165 Опазване, развитие и популяризиране на публични туристически активи и свързани с тях туристически услуги	
Интегриран регион	ЕФРР	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	166 Опазване, развитие и популяризиране на културното наследство и културните услуги	
Интегриран регион	ЕФРР	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	021 Стопанско развитие и интернационализация на МСП, включително производствени инвестиции	

Таблица 5: Измерение 2 - форма на финансиране

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
Интегриран регион	ЕФРР	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и	01 Безвъзмездни средства	

		екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони		
--	--	--	--	--

Таблица 6: Измерение 3 - териториален механизъм за изпълнение и териториална насоченост

Приоритет №	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (EUR)
Интегриран регион	ЕФРР	5 (ii) Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, култура, природно наследство, устойчив туризъм и сигурност в извънградските райони	37. Други ЦП5 територии: Други целеви територии	